Vänersborgs kommun

Strategi för hållbar strandutveckling

Kommunstyrelseförvaltningen

Innehåll

Inledning 3
Vad är detta dokument? 3
Bakgrund 3
Arbetssätt 3
Om rapportens innehåll och upplägg 4

Nuläge och utmaningar 5
Historisk tillbakablick 5
Hur används strandområdena idag 8
Aktörer 14
Strandskydd och andra hänsynstaganden 15
Utmaningar 16

Utblickar 17
Chobe river – sammanfattning av projektet 17
Studiebesök runt Vänern 21
Kallbadhus runt om i Sverige 27
Andra exempel – referensprojekt 31
Finansieringslösningar 35

Övergripande strategi 36
Strategi för hållbar strandutveckling 36

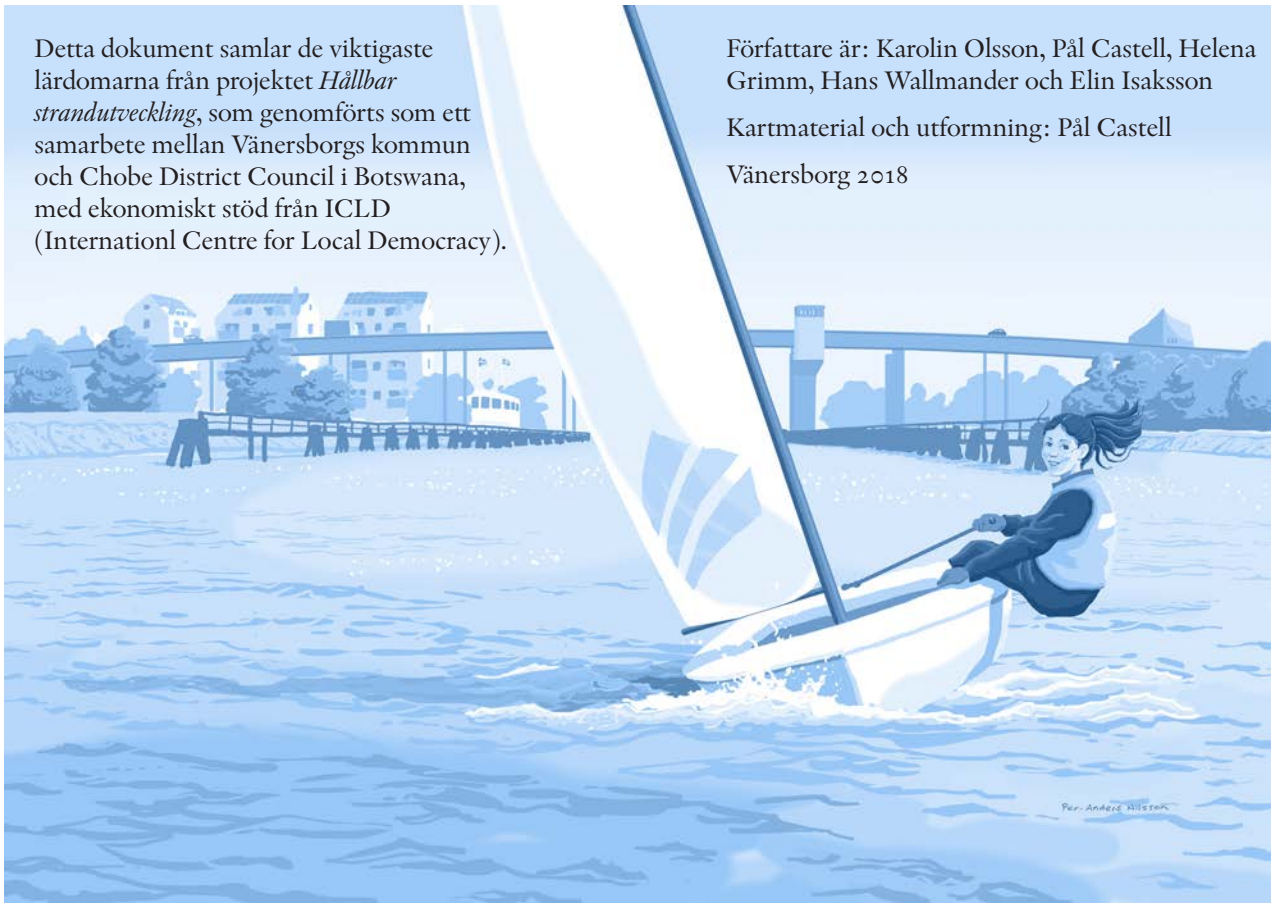
Projektidéer 40
Kallbadhus i Vänersborg 41
Strandpromenad – stråk för rörelse 42
Utveckling av småbåtshamnar 43
Flytande restaurang 45
Utveckla Vänersborg som badstad 46

Detta dokument samlar de viktigaste lärdomarna från projektet *Hållbar strandutveckling*, som genomförts som ett samarbete mellan Vänersborgs kommun och Chobe District Council i Botswana, med ekonomiskt stöd från ICLD (Internationl Centre for Local Democracy).

Författare är: Karolin Olsson, Pål Castell, Helena Grimm, Hans Wallmander och Elin Isaksson

Kartmaterial och utformning: Pål Castell

Vänersborg 2018

Inledning

Vad är detta dokument?

Detta dokument samlar de viktigaste lärdomarna från projektet *Hållbar strandutveckling*, som genomförts som ett samarbete mellan Vänersborgs kommun och Chobe District Council i Botswana. Mer finns att läsa om samarbetet och bakgrunden längre fram i dokumentet.

Det övergripande syftet med projektet har varit att samla olika aktörer kring att formulera strategier för hållbar strandutveckling. Såväl nätverksbyggande och kunskapsspridning som strategi och projektförslag ingår i projektets resultat. Med hållbar strandutveckling menas att områdena kring stränderna ska kunna nyttjas så rikt som möjligt av människor för rekreation och ekonomisk vinning samtidigt som förutsättningarna för naturmiljön och ekosystemen säkras.

Även om strategin inte antas som ett politiskt styrdokument, är förhoppningen från projektgruppen att arbetet ska kunna påverka utvecklingen genom att:

- Kommuninvånare, företag, tjänstemän eller förtroendevalda som vill skapa ett Vänersborg som tar bättre vara på vattenresurserna kan hitta inspiration och idéer i dokumentet.
- När planer tas fram kan strategin erbjuda ett samlat grepp om strandområdena kring Vänersborgs stad. Strategin konkretiserar i mångt och mycket den nya översiktsplanens utvecklingsstrategi 5 för att utveckla kontakten med vatten.
- Dokumentet presenterar också en kartläggning av dagsläget som kan vara användbar för beslutsfattare och planerare.

En hållbar strandutveckling kan också kopplas till flera av de nationella miljömålen och till samtliga fokusområden i kommunens miljöprogram 2030.

Bakgrund

Representanter från Vänersborgs kommun och Chobe District Council i Botswana träffades 2011 och enades om att söka pengar för gemensamma projekt genom organisationen International Centre for Local Democracy (ICLD). Sedan dess har flera projekt genomförts där tjänstemän och politiker från de båda kommunerna arbetat tillsammans. Ett av projekten är Sustainable Shoreline Development – Hållbar strandutveckling. Arbetet startade med en förstudie under första halvan av 2015 och resulterade i en ansökan för ett treårigt utbytesprojekt. Detta dokument är ett resultat av kunskaperna som byggts upp under de tre år som projektet pågått.

Arbetssätt

Projektet är upplagt som ett ömsesidigt utbyte, där de två projektgrupperna – en från Vänersborg och en från Chobe – tillsammans bildar ett team av tjänstemän som lär av varandra. Även om förutsättningarna för strandutveckling och arbetsmetoder skiljer sig mycket åt i de två länderna har i princip samma typ av arbete genomförts i Vänersborg och Chobe. Ett motsvarande dokument som detta har tagits fram av arbetsgruppen i Chobe. Det går djupare in på strategier för strandutveckling där.

Förutom projektgrupperna, som bestått av 4-5 tjänstemän från vardera land, har det också funnits en styrgrupp med två politiker och en tjänsteman

från Chobe och motsvarande från Vänersborg. Styrgruppen har regelbundet träffat projektgrupperna som avrapporterat sitt arbete och fått riktlinjer för fortsatt arbete.

Under de tre åren har den svenska gruppen gjort tre resor till Chobe och botswanierna tre resor till Vänersborg. Under resorna har projektgrupperna jobbat intensivt tillsammans med möten, studiebesök och workshops. Projektgrupperna har däremellan haft regelbunden kontakt via epost och telefon.

En viktig del av arbetet har varit de sex träffarna med projektets referensgrupp. Sammanlagt har ungefär 40 personer deltagit i referensgruppsarbetet på den svenska sidan. Många har bjudits in som nyckelpersoner utifrån deras yrkesroller – som kommunala tjänstemän, företagare eller fastighetsförvaltare. Andra har bjudits in som representanter för föreningar med koppling till strandområden eller på grund av engagemang i strandutvecklingsfrågor.

Om dokumentets innehåll och upplägg

De förslag till utveckling av Vänersborgs strandområden som arbetats fram under projektet finns beskrivet i de två sista kapitlen i dokumentet. Dels rör det en övergripande strategi som presenteras i en karta på sidan 37. Dels rör det presentationen av fem projektidéer och hur de skulle kunna genomföras.

Dokumentet innehåller även material från de kartläggningar som gjorts inom projektet (kapitlet Nuläge och utmaningar) samt en sammanställning av projektidéer, strandutvecklingsstrategier och finansieringslösningar från andra platser (kapitlet Utblickar).

LÄRA AV VARANDRA

Vår samarbetspartner - Chobe District - ligger i norra delen av Botswana. Chobe river utgör livsnerv för såväl elefanter och flodhästar som för människorna som bor i byar och städer längs floden. Skillnaderna är förstås stora mot vår Vänerkust, men det finns också många gemensamma frågor:

- Hur ska människor få bättre tillgång till stränderna för rekreation?
- Hur kan stränderna utnyttjas bättre för sysselsättning och ekonomisk utveckling?
- Hur kan ekosystemen skyddas?

SLUTRESULTATEN

presenteras bland annat i detta dokument

Nuläge och utmaningar

I detta avsnitt beskrivs först kortfattat hur vattnets betydelse för Vänersborg och dess befolkning har förändrats genom tiderna. Därefter presenteras projektets kartläggning av strandområdena kring staden, samt aktörer och aktiviteter. Slutligen diskuteras vilka de viktigaste utmaningarna är för en hållbar strandutveckling.

Historisk tillbakablick

Stränderna runt Vänern har sedan forntiden varit intressanta för bosättning på grund av fiske, jakt och jordbruk vilket gjorde området attraktivt.

Vänern har sedan gammalt skapat kontakter mellan olika landsdelar både kulturellt och handelsmässigt. I den gamla socknen Vassända vid Vänerns sydligaste ände sammanströmmade de viktigaste medeltida vägarna från Norge i nordväst samt Skaraborgsbygden i väster med den viktigaste vägen söderut längs Göta Älv. I äldre tider kallades vägen söderut Gamlestig men senare fick den namnet Edsvägen (ed = väg förbi fall).

Från mitten av 1500-talet byggdes Brätte, ett litet samhälle i den sydligaste delen av Vänern. Innan dess hade det säkert under lång tid varit en marknadsplats. På grund av läget var det den bästa platsen för att ta emot material från fartyg för att lasta om och transportera med häst och vagn vidare söderut förbi fallen i Trollhättan till Åkerström, där omlastning till båtar skedde för vidare transport mot västerhavet. I huvudsak var det stångjärn och virke från Värmland som lastades om i Brätte för vidare frakt söderut. I andra riktningen levererades bland annat hudar, salt och vin. Brätte fick stadsprivilegier 1619.

Staden flyttades 1642 från Brätte till sitt nuvarande läge och fick sitt namn Vänersborg, två år senare fick den nya staden stadsprivilegier. Flytten gjordes i första hand på grund att det blev lättare att försvara staden på Huvudnäset men även för att Vassbotten slammade igen och blev för grund för de allt större fartygen. Stadens ekonomi vilade nu på järn- och träutförsel från Väneområdet via Edsvägen till Trollhättan och vidare därifrån på Göta Älv till Göteborg. Som befäst gräns och garnisonsstad utsattes

Hamngatan och Gamla Hamnkanalen med stationshuset längst bort (okänd målare, 1870)

Gamla Hamnkanalen från platsen där Länsstyrelsen ligger idag (Carl Balsgaard, 1849)

Vänersborg flera gånger under 1600-talet för ockupation och förstörelse.

Vänersborg utvecklades starkt efter öppnandet av Trollhätte kanal år 1800 då man för första gången kunde segla hela vägen mellan västerhavet till Vänern. Med den ökade båttrafiken dök servicevarv och båtvarv upp. I mitten på 1800-talet fanns ett flertal skeppsbyggerier i staden. Man försökte så långt som möjligt utnyttja vattenförbindelserna på grund av de alltjämt dyra landsvägstransporterna. Vänersborg blev nu den viktigaste utskeppningshamnen för säd som kom från Dalsland och Västergötland. Antal resor ökade på kanalen, man räknar med att det år 1860 var ca 7000 båttransporter som trafikerade kanalen.

Järnvägen som blev klar 1862 på sträckan Göteborg-Stockholm och 1878 Öxnered-Göteborg innebar att sjöfartsdominansen bröts av, men helt dog inte sjötrafiken ut. Segelskeppen försvann till stor del men ersattes av de betydligt snabbare ångbåtarna. Den nya trafikkanalen med djuphamn strax väster om den gamla hamnkanalen blev klar år 1916, varvid två fasta broar byggdes i staden och gjorde den gamla kanalen obrukbar för genomfart. Den nya hamnen som byggdes kunde ta emot betydligt större båtar, idag är det dock bara ett fåtal båtar som lastas och lossas här.

Sammantaget kan man konstatera att historiskt har läget i södra delen av Vänern varit helt avgörande för staden uppkomst, bevarande och framtid. Idag har Vänersborg blivit en attraktiv plats för boende med dess närhet till vatten genom alla möjligheter till rekreation med ill exempel fritidsbåtar, bad, fiske, skridskoåkning, camping, vattensport och vandringsleder utefter vattnet.

Tankar om historiska utvecklingslinjer

På första referensgruppsmötet arbetade en av grupperna med en tidslinje för att lyfta fram exempel på hur historiska händelser gett förutsättningar för strandutveckling och nya händelser längre fram i tiden. Här är två exempel på sådana utvecklingslinjer:

Exempel: Skräcklan och Sjövallen

Går man tillbaka drygt hundra år i tiden var antagligen inte Vänerutblicken i Nordstan något som direkt värdesattes. Beskrivningar från 1800-talet visar att närmast vattnet i östra änden av staden (Sjöberget) levde de fattigaste och området uppfattades

som eländigt. Även långt in på 1900-talet byggdes husen där med stängda baksidor mot vattnet, antagligen som skydd mot både vindar och ovälkomna besökare. Länsan, som idag är småbåtshamn med vackra promenadvägar och sittplatser, anlades för att ta emot timmer som fraktats över sjön. Detta var att betrakta som industrimark snarare än rekreationsområde. Utan tändsticksfabriken hade kanske inte piren anlagts som senare möjliggjorde småbåtshamnen. Samtidigt kunde omvandlingen till rekreationsyta inte ske å länge tändsticksfabriken var i drift, utan först efter att den lades ner på 1930-talet.

I samma område innebar dumpningen av allehanda massor från stadens utveckling i de grunda vattnet vid Sjöberget att strandlinjen flyttades allt längre ut. Ett långsiktigt resultat är det vi idag kallar Sjövallen, det vill säga stora relativt plana ytor som används frekvent för många stora evenemang. Här samlas till exempel årligen uppemot tiotusen för att se Vårrusets start och målgång och här stannar cirkusar och motorshower till. Även de senaste årtiondena har fyllmassor från kommunens grävarbeten lagts här, vilket gett upphov till en populär pulkabacke.

Exempel: Sanden

Vassbotten var ursprungligen ingen egen sjö, utan en vik av Vänern. Sundet har successivt fyllts igen av människor vilket har gett upphov till ön som nu kallas Sanden. Från början kallades området istället Lilla Vassbotten eftersom det bestod av en vattenyta mellan järnvägsbron och vägbron som förband Vänersborgs stad med Dalslandskusten. Kanaler på ömse sidor muddrades så att vallar bildades. Olika typer av avfall dumpades i det som efterhand blev en stinkande dygöl. Stadens beslutsfattare enades till slut om att fylla igen vattensamlingen av sanitära skäl.

Allt miljöfarligt avfall som ligger i marken gör det idag dyrt och komplicerat att utveckla Sanden. Samtidigt är de stora öppna ytorna i norra delen viktiga för olika aktiviteter. Detta är platsen för den årliga vis- och vattenfestivalen Aqua Blå, som inte hade varit densamma utan vyn över Vänerviken. Här finns också kommunens största småbåtshamn där Seglarsällskapet och Friluftsfrämjandets kajakverksamhet har sin bas, och sommartid är kommunens två beachvolleyplaner och båtbryggorna längs hamnkanalen attraktiva mötesplatser.

Fotografi från Norra Sanden nära Residensbron mot Länsstyrelsen (Stig Hjelm, 1981)

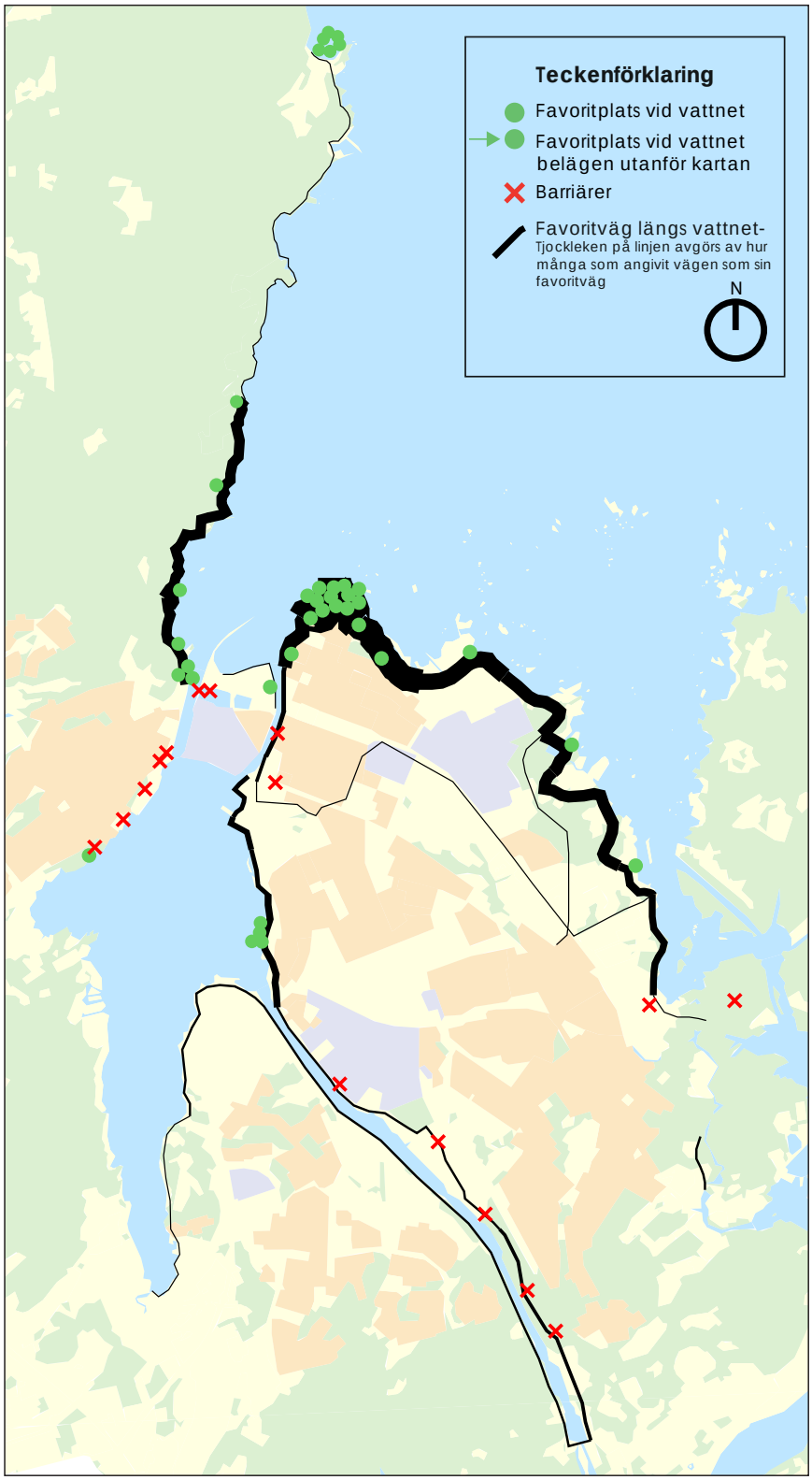
Hur används strandområdena idag

Inom projektet har bland annat genomförts en undersökning där besökare på festivalen Aqua Blå ritade in på en karta var deras mest populära strandpromenader och platser ligger, samt var de upplever barriärer som hindrar att de kan använda strandområden. En sammanställning av undersökningen finns i kartan intill.

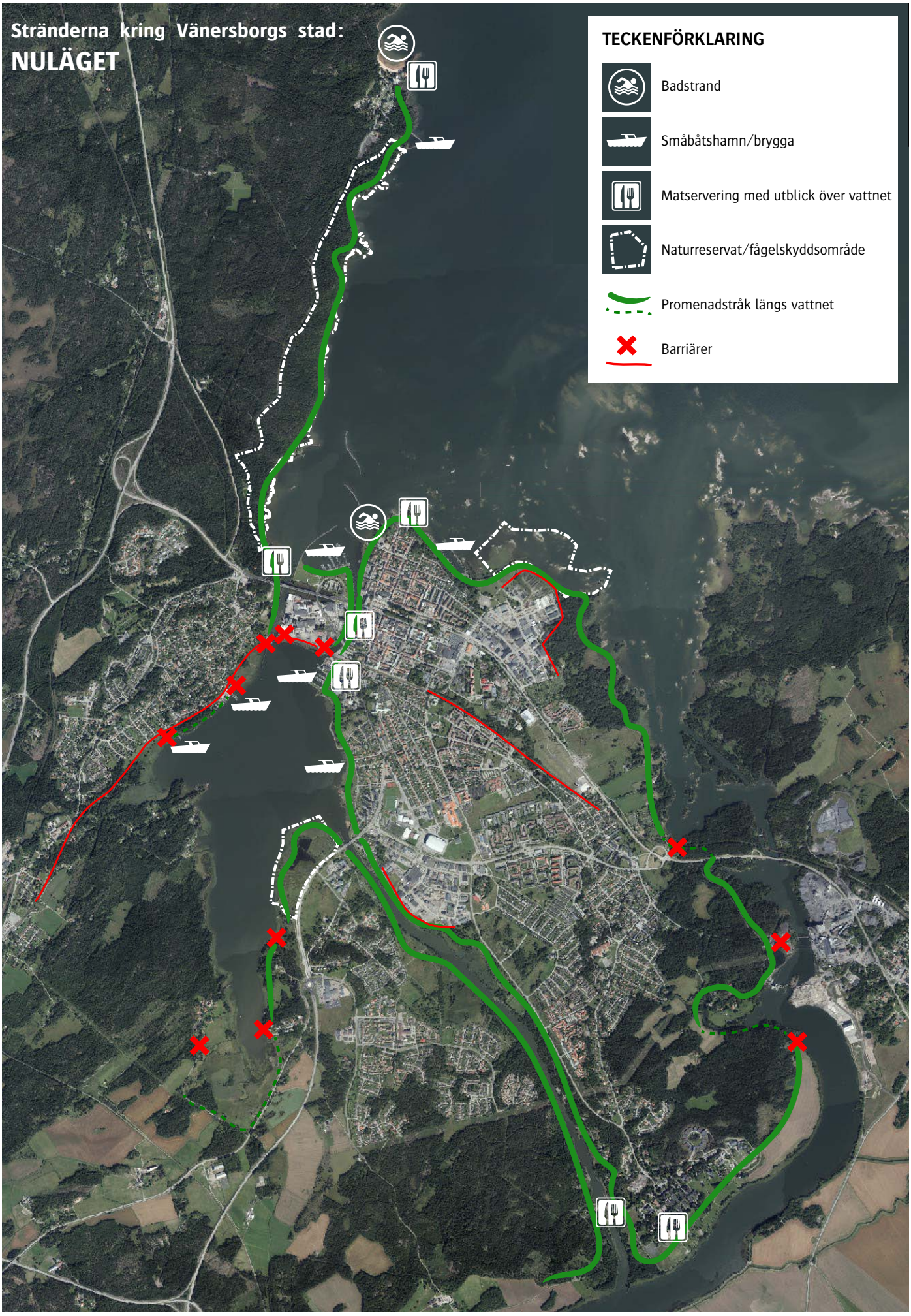
Ytterligare en undersökning gjordes där det en sommardag räknades hur många personer som under 45 minuter vistades på olika platser i staden. Undersökningen finns sammanställd på sidan 10. Det framgår bland annat att Skräcklan är mest välutnyttjat, medan stråket längs Karls grav är mer ödsligt. Samtidigt visar undersökningen att det är betydligt färre kvinnor än män som rör sig längs de mindre välutnyttjade stråken, vilket skulle kunna bero på att dessa upplevs som mer otrygga av kvinnor. Ser man bara till fotgängare är skillnaden i användning mycket stor medan antalet cyklister är mer jämt fördelat.

En tredje undersökning har gått ut på att kartlägga var det finns barriärer och var det finns anläggningar som främjar kontakten med vatten samt hur bra kontakten med vattnet är på olika ställen längs strandkanten. Denna undersökning redovisas också i kartor på följande sidor.

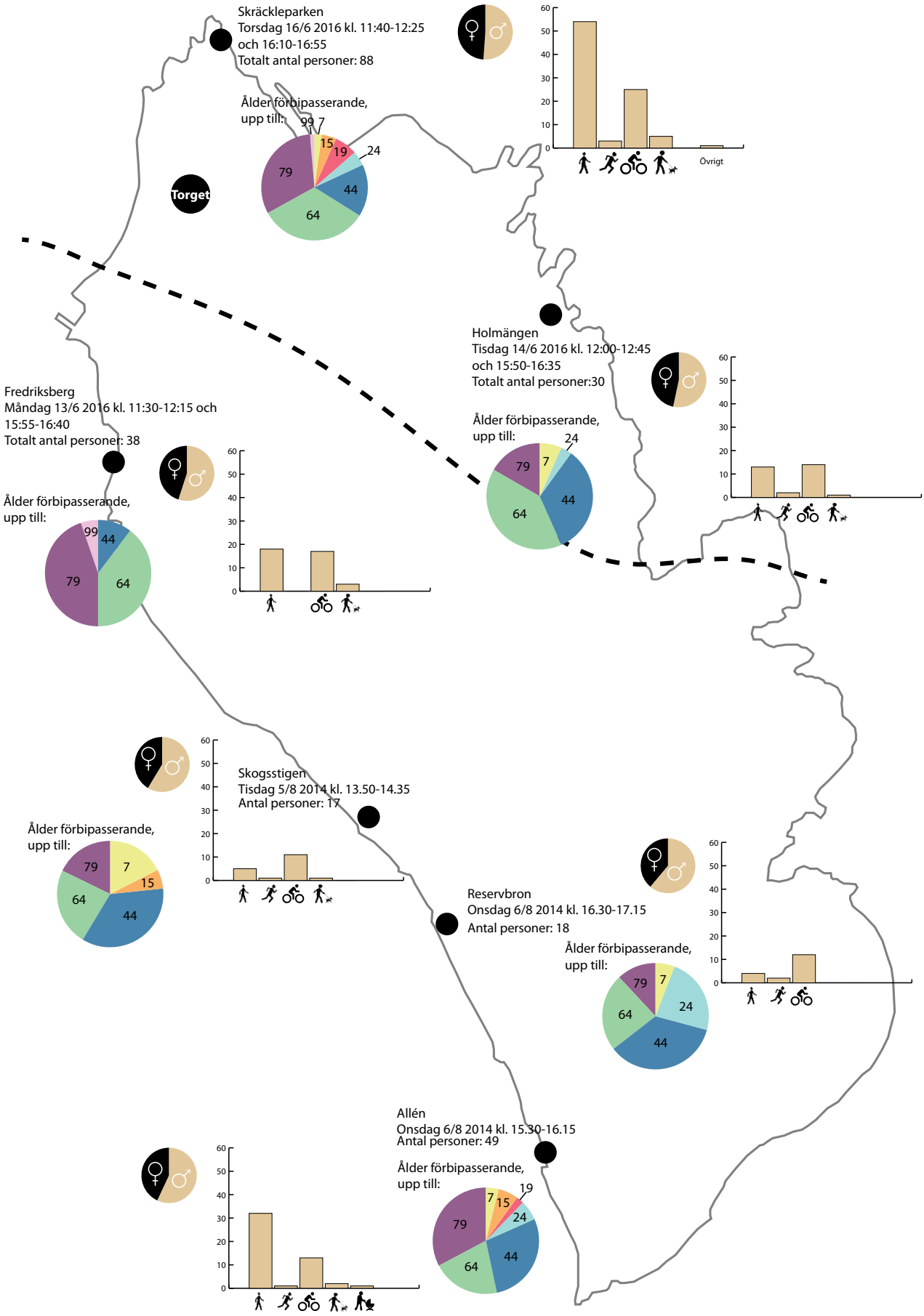
På nästa sida sammanfattas några viktiga slutsatser från de undersökningar som gjorts inom projektet i en karta med satellitbild över staden som bakgrund.

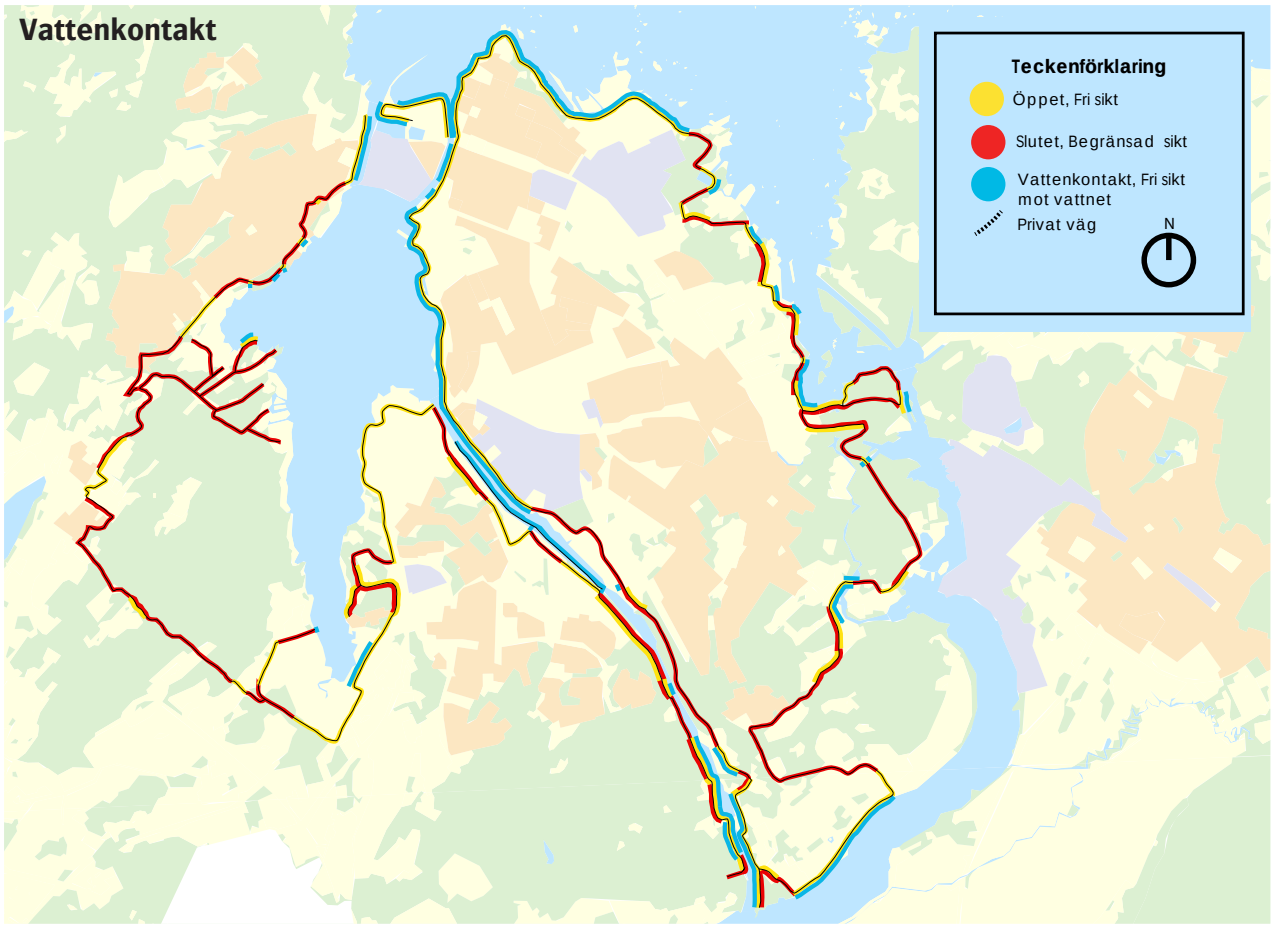

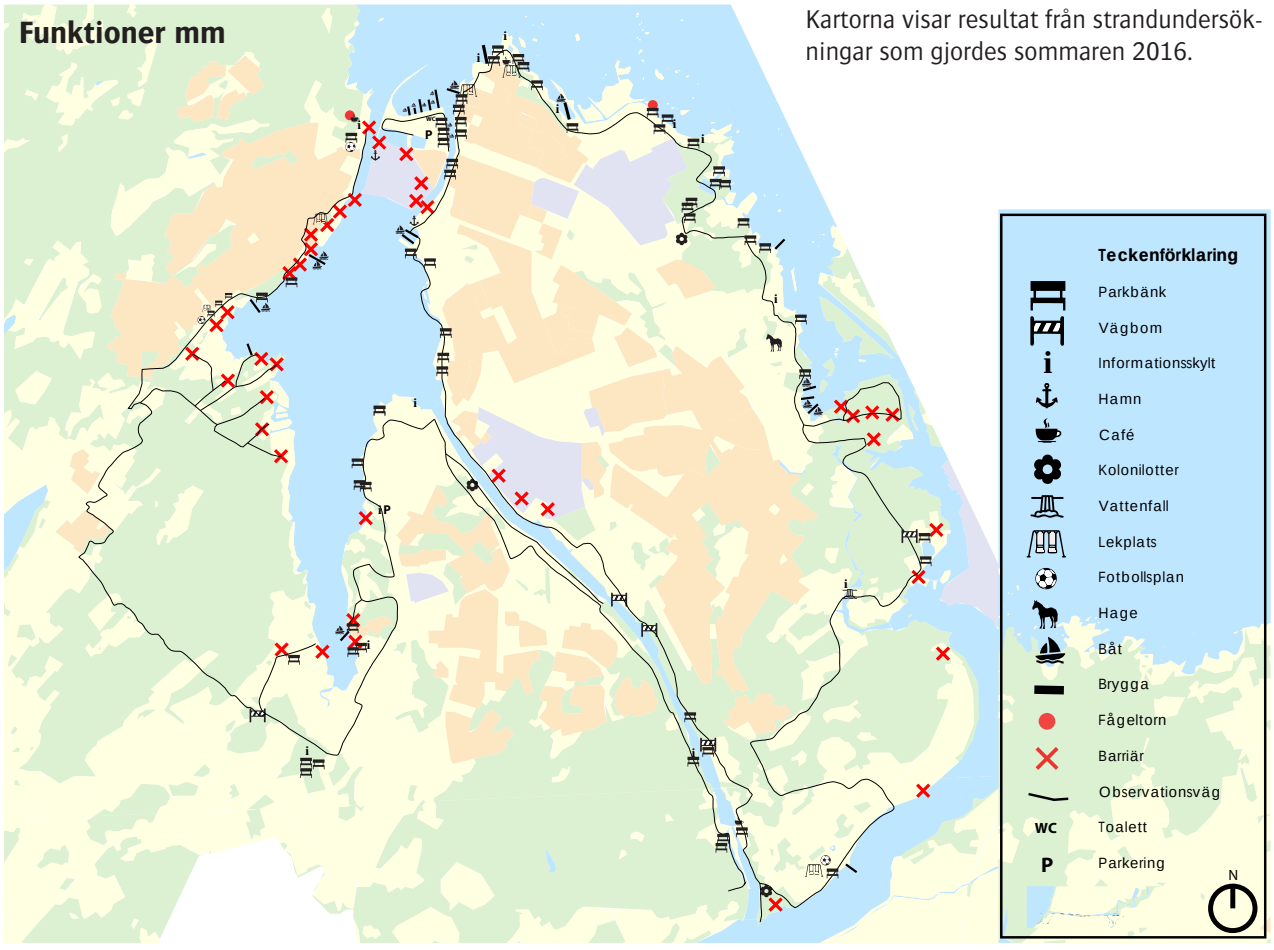
Kartan till höger visar resultat från en undersökning av människors upplevelse av strandområden kring Vänersborg.

Stränderna kring Vänersborgs stad:
NULÄGET
TECKENFÖRKLARING
Badstrand
Småbåtshamn/brygga
Matservering med utblick över vattnet
Naturreservat/fågelskyddsområde
Promenadstråk längs vattnet
Barriärer

Statistik från observationer längs vattnet

Kartorna visar resultat från strandundersökningar som gjordes sommaren 2016.

Fokus badplatser

Under sommaren 2018 har tidningen Ttela i reportageserien *Strandkollen* kartlagt fem badplatser i närområdet: Gaddesanna, Sikhall och Nordkroken i Vänersborgs kommun, samt Öresjö i Trollhättan och Vita Sandar i Mellerud.

Bäst betyg av de testade badplatserna i Vänersborgs kommun fick Sikhall som fick betyget 4 av 5. Det höga betyget motiverades av naturen, den långgrunda stranden, tillgången till närliggande kiosk, lekplast och volleybollplan. Att det saknas riktiga toaletter var det som drog ner betyget.

Gardesanna fick betyget 3 av 5. Det som lyfter betyget är närheten till naturen, att det finns tre fina stränder att välja mellan, det klara vattnet, att stranden är välstädad och det finns gott om soptunnor. Det som drar ner betyget är det långgrunda vattnet, avsaknad av restaurang, riktiga toaletter samt att kiosken endast har sporadiska öppettider.

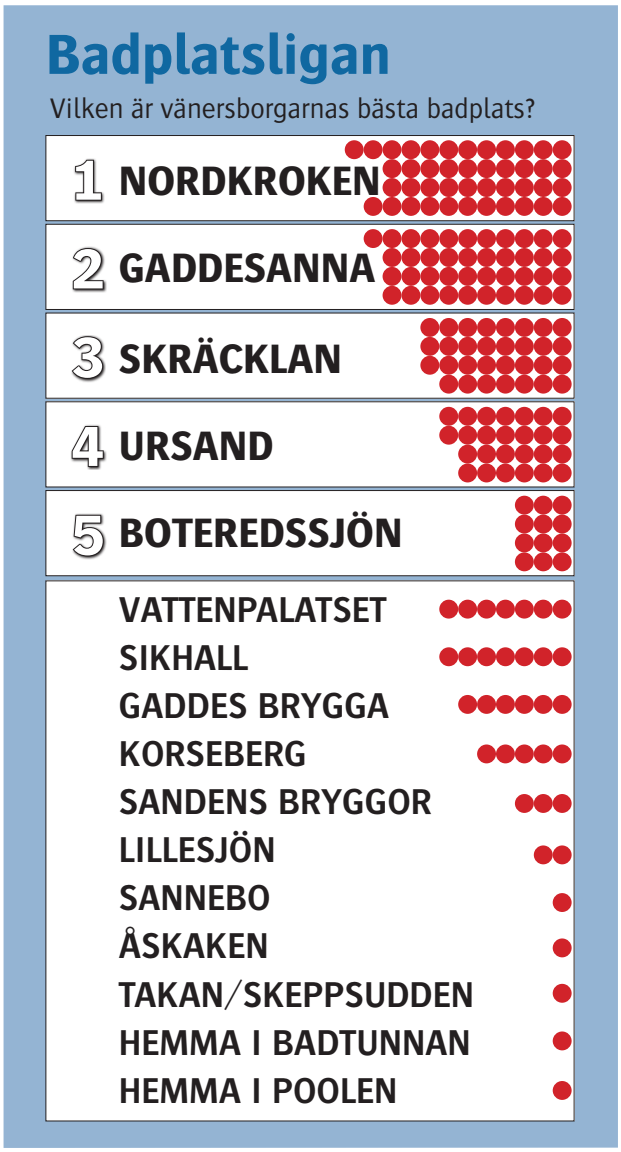
Den badplats som fick lägst betyg av kommunens badplatser som rankades i Strandkollen var Nordkroken som fick betyget 2 av 5. Avsaknaden av riktiga toaletter och en kiosk drar ner betyget. Den dåliga toalettsituationen framhålls särskilt. Det som uppskattas mest och som lyfter betyget är lugnet och möjligheten till avskildhet.

Även inom projektet gjordes en undersökning kring badplatser, då besökare på Aqua Blå 2018 fick markera var de badat och vilken badplats de har som favorit. Resultatet från detta är intressant då Skräcklanparken kom på tredje plats efter Nordkroken och Gaddesanna, se listan intill. Skräcklan är ett parkstråk med flera olika badmöjligheter som används av delvis olika grupper. Mindre barn och barnfamiljer använder ofta den större av sandstränderna, alldeles vid Norra skolan. Ungdomar syns oftare vid platsen för gamla kallbadhuset där det finns en stege, samt på Jakobben där det går att dyka från klipporna och från en trampolin. Många äldre föredrar någon av klipporna närmare Fridaskulpturen där det också finns stegar. I närheten finns även en mindre sandstrand som ofta används av hundägare. Saker som kan bidra till Skräcklans popularitet, trots att det i mångas ögon inte är en utpräglad badplats, kan vara närheten till centrum, serveringen Skräcklestugan, två lekplatser, större gräsytor, skuggande träd och mångfalden av olika platser för olika behov.

Att badplatser nära centrum rankades relativt högt kan förklaras med att stadens invånare är överrepresenterade på Aqua Blå. Det förklarar även att en regionalt betydelsefull badplats som Sikhall fick oväntat få röster.

Frågan ställdes också vad som skulle få människor att bada mer. Följande förslag lämnades:

- Hopptorn och bryggor att dyka från
- Utomhusvattenrutchkana
- Kallbadhus
- Utomhuspool
- Fler småstränder, bland annat vid roddklubben och Korseberg
- Allmänna grillar och rastbord
- Bättre tillgänglighet till naturbad – bevaka allemansrätten och strandskyddet
- Bättre skötsel av stränderna
- Bättre parkeringsmöjligheter
- Nudistbad
- Håll undan gässen som förorenar stränderna

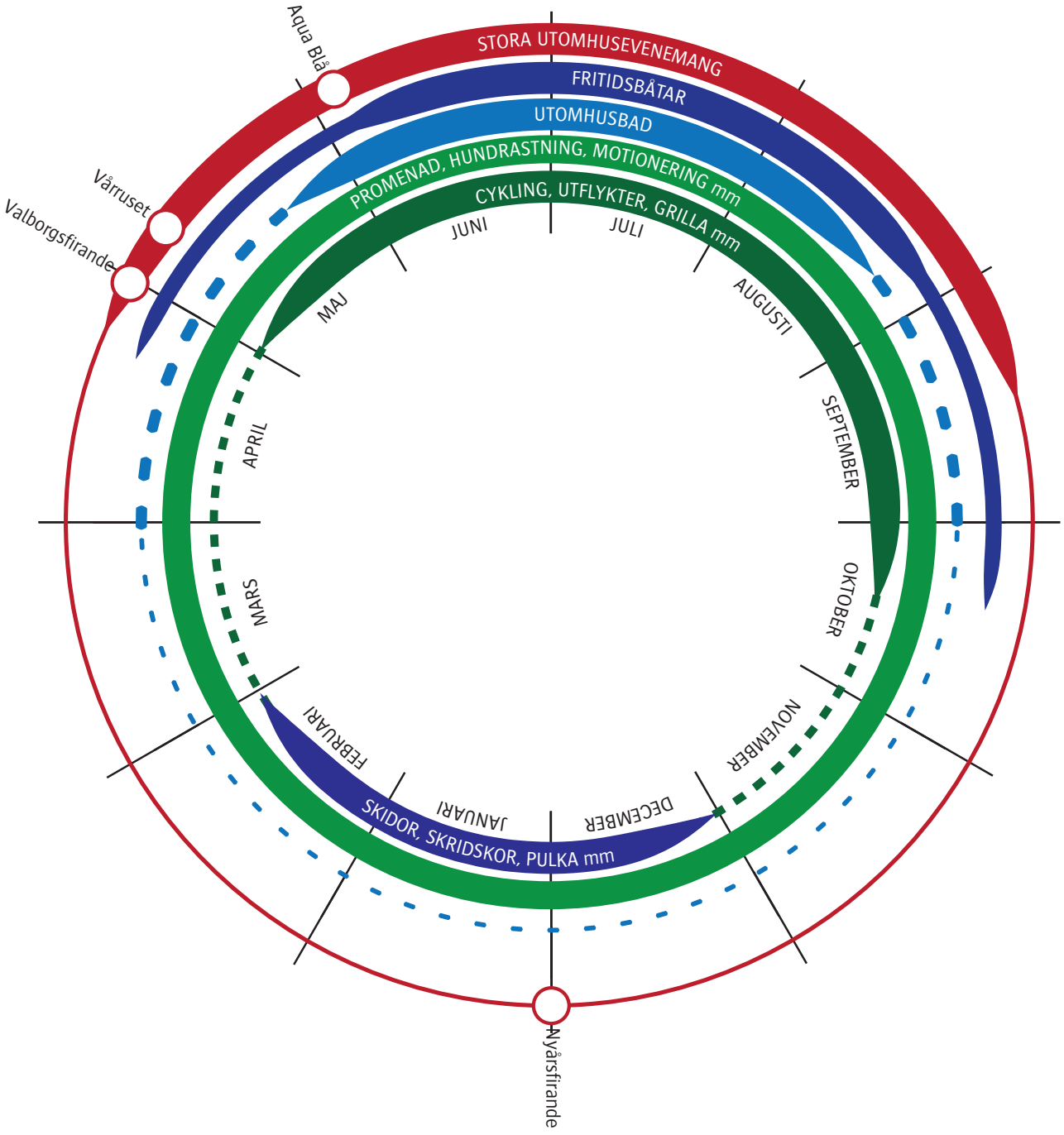

Aktivitetshjulet

Med referensgruppens hjälp togs en översiktlig bild fram som visar schematiskt hur olika aktiviteter längs strandområdena skiftar under året. Sommaren utgör förstås högsäsong då många vistas utomhus för att bada, åka båt, ha picknick med mera. Riktigt varma sommardagar är strandområdena redan idag välutnyttjade. Men det finns också en vintersäsong då is och snö kan ge unika förutsättningar och det finns många aktiviteter som kan äga rum oavsett årstid och väderlek.

Två strategiska frågor är:

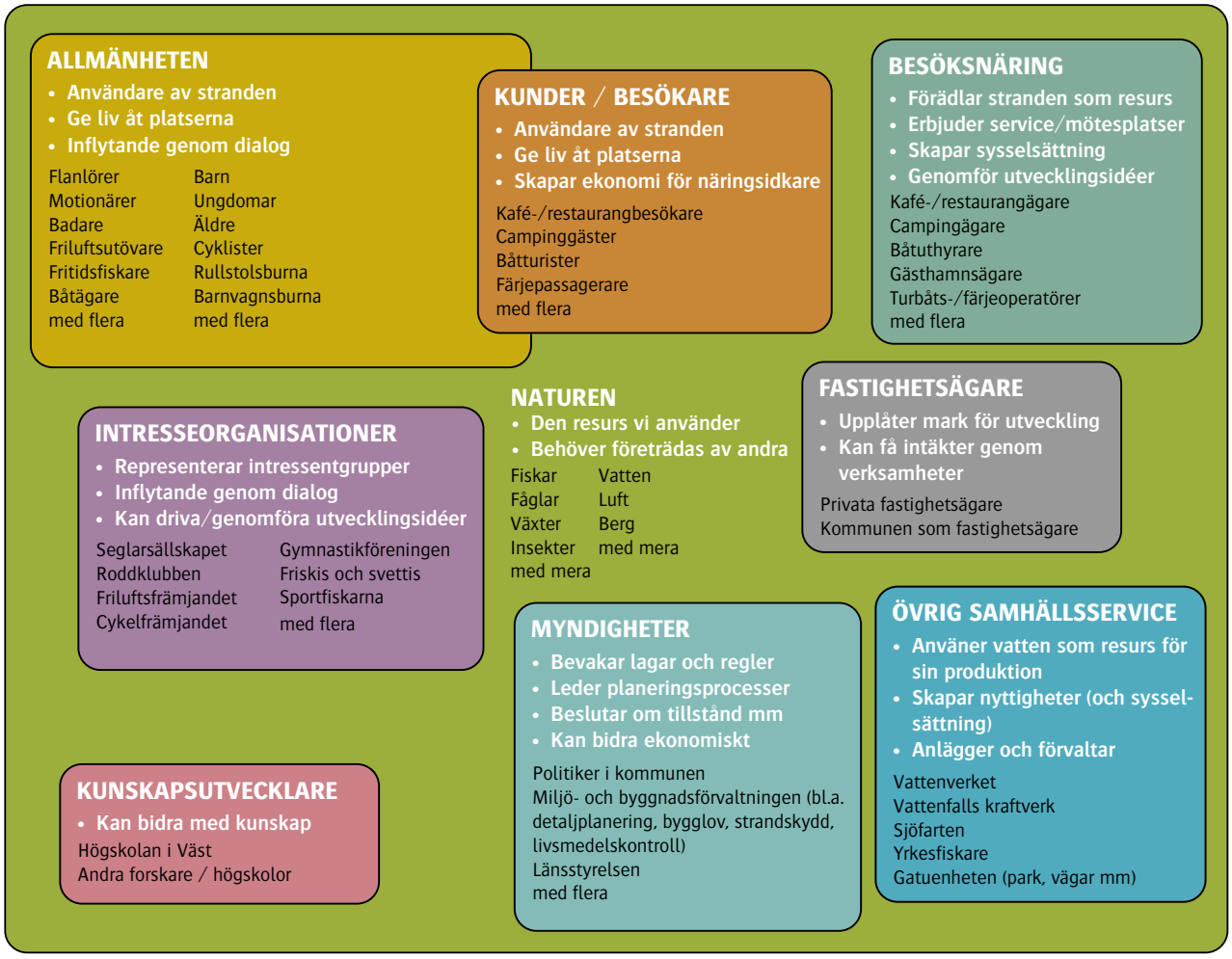
- Kan säsongen för sommaraktiviteterna förlängas?
- Kan förutsättningarna förbättras för aktiviteter som är årstidsoberoende?

Aktörer

Med hjälp av referensgruppen har projektet gjort en översiktlig kartläggning av nyckelaktörer kopplade till strandutveckling, vilken visas i bilden nedan.

Beroende på vilka insatser som ska göras kommer olika aktörer att behöva involveras. I de flesta fall kommer kommunen att ha flera nyckelroller, ofta som fastighetsägare men också som myndighet för att ta fram planer, pröva bygglov med mera. En avgörande roll spelar även de som kan driva verksamheter som erbjuder service för människor som vill nyttja strandområdena. Många projekt kommer att kräva samverkan mellan kommunen och privata aktörer, bland annat för att få fram ekonomiska resurser. Det är viktigt att alltid ha allmänhetens intressen i åtanke och låta människor få inflytande i planeringsarbetet genom dialogprocesser. Ännu viktigare är att tänka på hur utvecklingen påverkar ekosystemen.

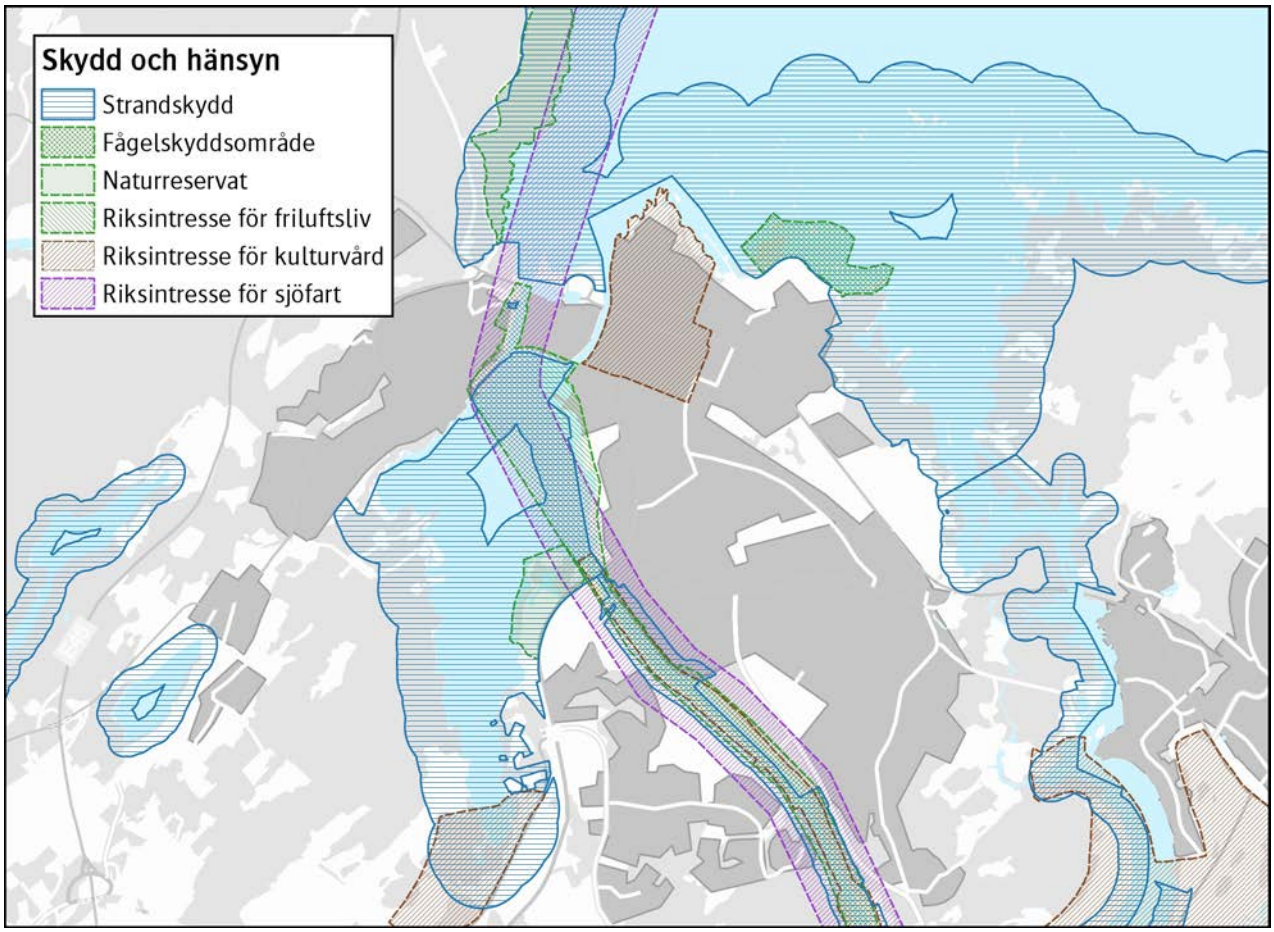
Strandskydd och andra hänsynstaganden

I miljöbalken finns en regel om att alla strandområden ska skyddas mot ingrepp genom det så kallade strandskyddet. Normalt sett gäller det 100 meter från strandlinjen uppåt land och lika långt ut i vattnet. Kring Vänern och Vassbotten gäller utökat strandskydd på 300 meter. Syftet med strandskyddet är att långsiktigt trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och bevara goda livsvillkor för djur- och växtliv, såväl på land som i vatten. Därför finns restriktioner mot uppförande av nya byggnader, anläggningar och anordningar. För att göra ingrepp i strandskyddat område krävs dispens utifrån de särskilda skäl som anges i miljöbalken. I tätbebyggt område är det vanligt att strandskyddet är upphävt i samband med detaljplaneläggning.

Det finns också andra typer av skydd som eglerar hur strnd- och vattenområden kan användas. Utanför Skräcklan finns ett fågelskyddsområde där man inte får vistas under perioden 15 april till 31 juli. Det finns också två tätortsnära naturreservat längs strandområden – Dalbobergen och Nygårdsängen. Där uppmuntras friluftsliv men det finns särskilda restriktioner kring varsamhet och skötsel för att skydda djur- och växtliv.

En annan typ av hänsynstaganden utgörs av det som kallas riksintressen. Vänern omfattas bland annat av riksintresse för turism och friluftsliv, samt yrkesfiske. Ett särskilt riksintresse för friluftsliv är utpekat längs farleden genom Karlsgrav och Vassbotten. Där gäller också att farleden skyddas som riksintresse för kommunikationer. Vassändaviken och Brätte är riksintresse för kulturvård. I flera fall innebär riksintressena restriktioner när det gäller byggnation och verksamhet som kan skada miljön. Farledens riksintresse innebär dessutom att det till exempel är olämpligt att göra en gångbro över Karls grav, skapa badmöjligheter eller båtplatser där.

En fördjupad översiktsplan för Vänersborg och Vargön håller på att tas fram, med utgångspunkt i Översiktsplan 2017. I den kommer rekommendationer finnas för hur strandområdena runt staden bör användas och utvecklas. En sammanvägning av olika intressen och hänsynstaganden görs i översiktsplaneringen. För stora delar av tätortens strandområden finns gällande detaljplaner, som måste följas när något nytt ska byggas. I många fall behöver en ny detaljplan tas fram innan bygglov kan ges.

Utmaningar

I grunden finns tre sammanflätade teman i projektets långsiktiga målsättning som beskrivs nedan under varsin rubrik.

Hur kan vi utveckla strandområden bättre som rekreationsmiljöer?

Vattenkontakt är starkt efterfrågat och kan bidra till att locka fler att komma ut och röra på sig. För varje individ kan tillgång till attraktiva promenadstråk och aktivitetsmöjligheter innebära mycket för hälsan. För samhället kan det även ligga andra stora vinster i att få aktiva och attraktiva utomhusmiljöer, bland annat genom de möjligheter som uppstår när olika grupper av människor kan träffas. Jämfört med Chobe har Vänersborg redan god tillgänglighet till strandområden på många ställen, med kommunala parkstråk och gångvägar utmed sjökanten. Men det finns många platser där barriärer hindrar gångstråken. Utmaningarna består av att öka tillgängligheten till strandområden och överbrygga barriärer, öka tryggheten, göra platserna vackra och funktionella, skapa möjlighet för fler olika aktiviteter, samt att skapa bättre mötesplatser där olika grupper av människor kan träffas.

Hur kan vi bidra till näringslivsutveckling och sysselsättning genom hållbar strandutveckling?

Hand i hand med att utveckla aktivitets- och serviceutbud kan arbetstillfällen skapas och möjligheter ges för nya företag att etablera sig. Det kan finnas en motsättning mellan företagsetableringar och allmänhetens tillgång till strandområden, vilket är viktigt att fundera över. Men i många fall kan allmänhetens möjligheter att nyttja strandområden förbättras genom ökat serviceutbud och möjligheter till nya aktiviteter. Genom den starka besöksnäringen i Chobe är företagandet som tar vara på strandtillgången mer utbyggt där, även om det finns många exempel i Vänersborg (bland annat Ursand, Marinan, Hotell Hehrne, Slusskaféet och Skräcklestugan). Det ska inte heller glömmas att de kommunala arbetsinsatser som görs för att underhålla strandområdena ger sysselsättning för många även om pengarna går via skattsedeln istället för försäljningsintäkter. En utmaning är hur som helst att hitta fler sätt att bygga upp ekonomiskt bärande verksamheter kring stränderna.

Hur kan vi utveckla ett robust samhälle med friska och rika ekosystem?

Det kan också finnas motsättningar mellan människors användande av strandområden och naturens långsiktiga välmående. Byggnader och anläggningar innebär ingrepp och om många människor vistas på en plats trängs djurliv och växter undan. Risken finns också att människors verksamheter leder till erosion, avfall och utsläpp som kan skada ekosystemen och samhället. Klimatförändringar skapar ytterligare press på strandområden genom risk för kraftiga skyfall och höga vattennivåer. Friska och rika ekosystem är en grundförutsättning för de ekosystemtjänster människor får del av, till exempel vatten att dricka och bada i, ren luft att andas, fågelsång, blomsterprakt och annat djur- och växtliv att njuta av. I Chobe utgör naturreservatens djurliv grunden för turismen som är den ekonomiska motorn i samhället. I Vänersborg är finns också en koppling mellan natur och sysselsättning, även om den inte är lika tydlig. I framtiden kan besöksnäring kopplat till natur- och vattenresurser få ökad betydelse.

Utblickar

Chobe river – sammanfattning av projektet

Chobe District är ett av tio ”län” i Botswana och beläget allra längst i norr. Av distriktets ca 25 000 invånare bor ungefär hälften i huvudorten Kasane och dess grannort Kazungula. Dessa ligger vid floden Chobes strand strax innan utflödet i Zambezi och med gräns till Namibia, Zambia och Zimbabwe. Förutom ett strategiskt läge i förhållande till en större transportled genom centrala Afrika är djurlivet kring floden den stora tillgången. Merparten av distriktets yta är nationalpark eller naturreservat av ett eller annat slag. Chobe är framför allt känt för sina många elefanter, som om eftermiddagarna samlas stora grupper för att bada och beta av gräset ute i floden.

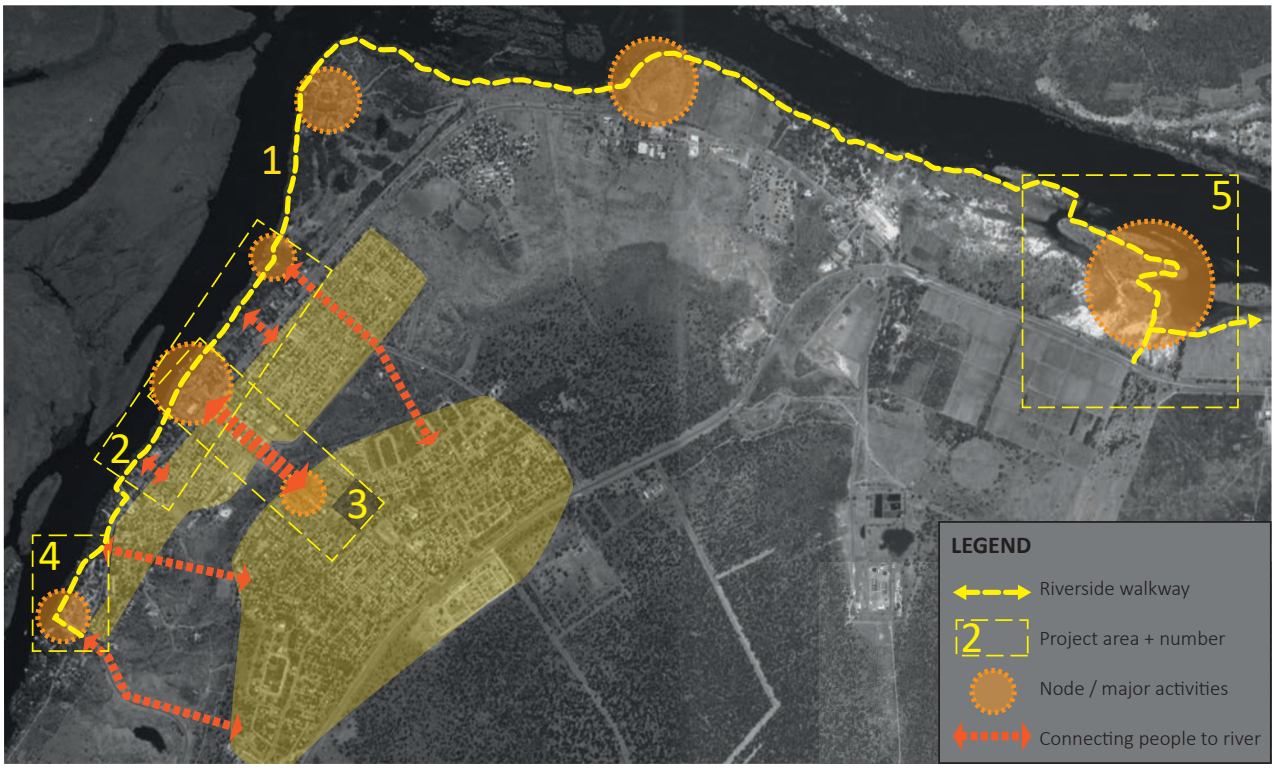
Huvudfokus för projektet har varit flodstranden längs Kasane och en bit österut mot Kazungula efter flodkröken vid Seboba. Till stor del är dessa strandområden svåråtkomliga för allmänheten antingen genom igenväxning eller på grund av bebyggelse fram till strandkanten och ibland även ut i floden. Det finns en form av strandskyddsregel som säger att en zon på 50 meter från strandlinjen ska skyddas från exploatering. Bland de verksamheter som idag har sin tomt ända ut till vattnet finns tre större privata lodger men också flera statliga organisationer. Om man går längs huvudgatan, 100-200 meter ovanför strandkanten, kan man knappt ana att floden finns. Även de två shoppingcentra som ligger på flodsidan om vägen vänder sina baksidor mot vattnet, trots att de ligger endast några tiotal meter från strandkanten.

I projektet har en omfattande kartläggning gjorts för att förstå förutsättningarna för att utveckla Chobes strandområden. Många studiebesök har gjorts hos

Ovan: Karta över södra Afrika med Chobe District inringat

Nedan: Karta över Kasane med projektområden markerade

olika verksamheter med koppling till floden. En observationsstudie har genomförts och frågelappar har delats ut till marknadsbesökare. Workshops har genomförts två gånger om året med en referensgrupp av tjänstemän och med en grupp av intressenter från lokalsamhället. Första året gjordes också en workshop med högstadieelever.

I projektet lyftes det övergripande förslaget om en sammanhängande strandpromenad fram. Denna binder ihop projektets fyra fokusområden där ett antal utvecklingsidéer presenteras.

1. Strandpromenaden

Visionen är en sammanhängande promenadväg längs floden hela vägen från Safari Lodge vid nationalparken till gränskontrollen vid Kazungula där den nya bron är under uppförande. Promenaden skulle först och främst gagna lokalsamhället genom att ge alla tillgång till platser vid vattnet för vila, umgänge, fiske med mera. Dessutom skulle det ge Kasane och Kazungula som turistdestination en ny dimension om det gick att röra sig mer fritt längs vattnet och promenera mellan olika platser. Promenadvägen passerar flera platser där marknader, lekparker, båtanläggningar, picnicbord, matserveringar med mera kan utvecklas. Sittplatser, papperskorgar och eventuellt belysning kan behövas. I projektet trycks på vikten att göra platserna tillgängliga även för människor med rörelsehinder, men standarden på stråket kommer att variera betydligt mellan olika platser. På flera håll finns stora utmaningar för framkomligheten. Den föreslagna sträckningen går på utsidan av muren till en av lodgerna där vattenkanten redan är exploaterad. På vissa ställen kan broar behövas för att passera över vatten när vattenståndet är högt och på vissa ställen behöver djuren ha tillgång till vattenkanten.

Se karta nedan.

Ett exempel på allmänt tillgängligt strandområde med parkkaraktär finns vid Riverside Lodge i Kazungula. I övrigt är strandområdena längs Chobefloden nästan överallt antingen igenvuxna eller inhängnade.

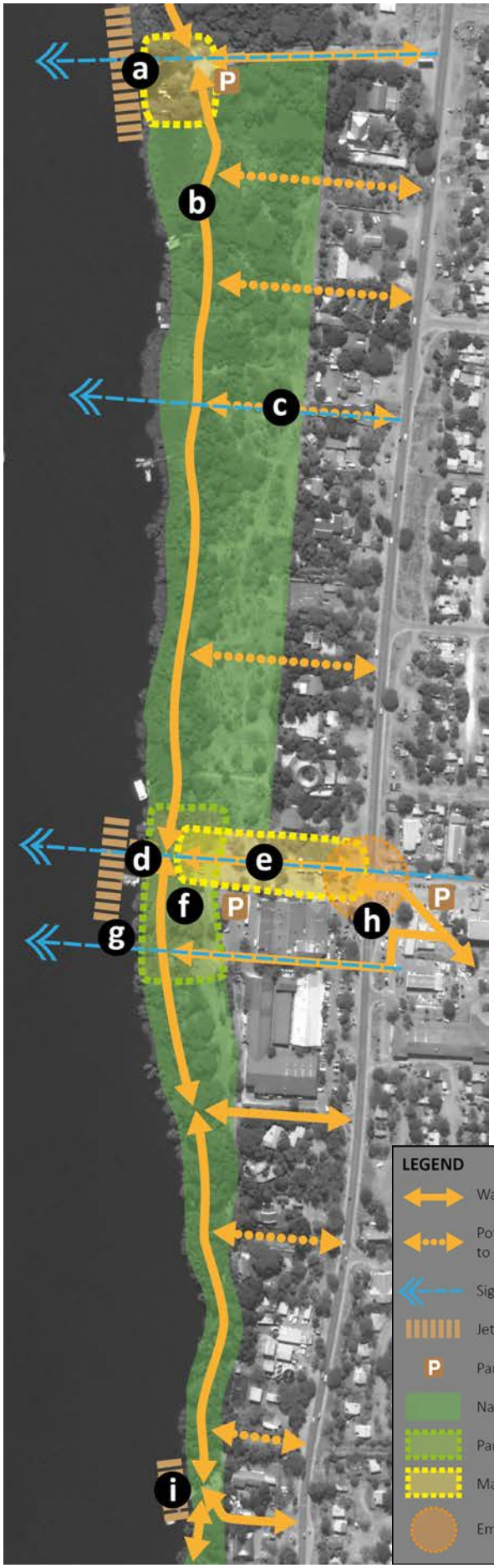
2. ”Hunter’s Park Strip”

Det som nu är en baksida till Kasanes mest centrala affärskomplex – The Hunter’s Mall – har förutsättningar att bli en del av ett framtida parkområde. Platsen är mycket strategisk då det är fullt folkliv kring affärerna och det även kommit att bli utgångspunkt för många båt- och safarituter. Här föreslås i projektet en samlad båtanläggning med en större kommunal brygga, utökad marknadsplats, park med utegym och en barbecue-flotte. I båda riktningar längs flodkanten sträcker sig också ett relativt brett obebyggt grönbälte som kan göras iordning för bättre kontakt med vattnet men delvis behålla sin naturliga karaktär. Flera av de befintliga privata bryggorna bör ersättas av de större, förutom den vid affärsområdet en vid gränsen till golfbanan i norr och en vid tullstationen i söder. Åtgärderna längs strandkanten ska också syfta till att minska erosionsskadorna. En viktig åtgärd är även att skapa fler vägar ner till vattnet.

Se karta på motstående sida.

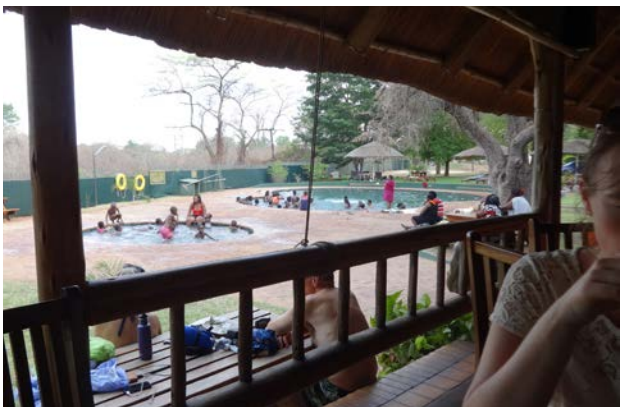
Karta som visar hela den föreslagna strandpromenaden från Kasane i väster till Kazungula i öster.

Karta som visar rojektförslagen längs "The Hunter's Park Strip i centrala Kasane.

3. "Plateau Stairway Strip"

En mycket stor del av befolkningen i Kasane bor uppe på höjden – the Plateau – ungefär en kilometer från floden. Det stora bostadsområdet är avskilt från stadens centrala delar av en vildvuxen sluttning. Från mitten av området, med början vid en kommunal parkanläggning, leder en gångväg med trappor ned till centrum och the Hunter's Mall. I projektet föreslås att denna länk förstärks på olika sätt, för att koppla det stora bostadsområdet till floden. Förslagen börjar vid parken uppe på Plateau med en matservering och allmän badpool med utsikt över flodområdet. Själva gångvägen med trapporna föreslås breddas och förbättras, till exempel genom att den delvis byggs som en upphöjd träbro för att säkra den från stora djur som rör sig i grönområdet (detta är idag en ständigt aktuell fråga). Gångstråket ska också få en tydlig fortsättning där det idag löses upp vid bensinstationen och ledas både till affärskomplexet och ner till det framtida parkområdet vid floden. Ett förslag som också har tagits med, även om det i dagsläget är svårt att se hur det kan bära sig ekonomiskt, är en linbana.

I staden Vic Falls i Zimbabwe finns ett parkområde med bland annat en allmän badpool och restaurang med låga priser för lokalinvånarna.

4. "Warthog's Park"

De flesta turister som anländer till Kasane men också många boende i södra delen av Plateau, kommer via flygplatsvägen som slutar där President Avenue börjar vid ett av affärsområdena. Här finns också obebyggd mark som idag mest fungerar som informell parkering och skräpdumpningsplats. I projektet föreslås att denna plats utvecklas som entréområde, bland annat genom att anlägga en ny park och marknadsplats, skapa utblickar mot vattnet och snygga upp korsningen med

Vid Seboba utanför Kasane finns en plats dit många går och badar, trots riskerna med krokodiler och andra djur.

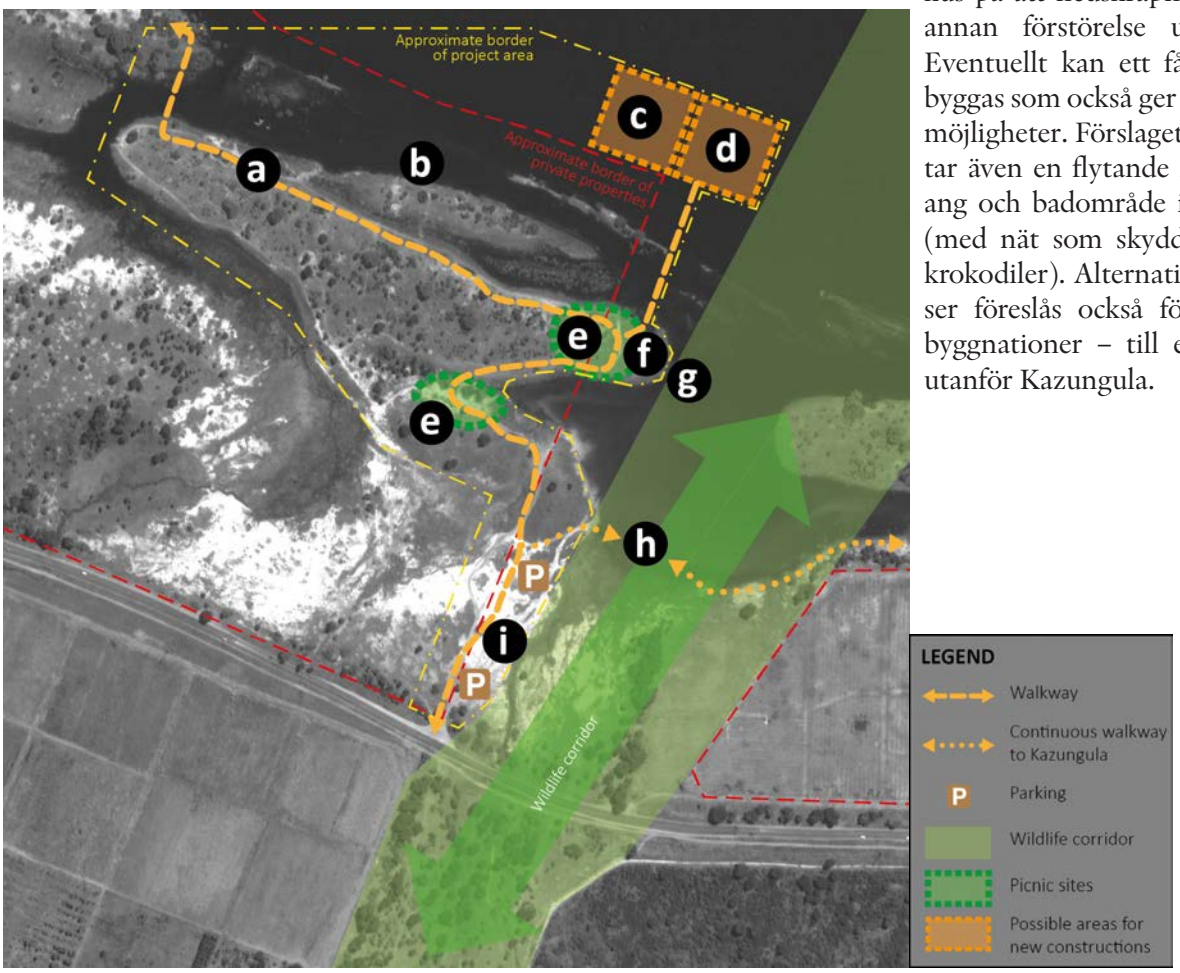

På den Namibiska sidan av Chobefloden finns ett exempel på en flytande restaurang, med grill och toalett.

skyltar med mera. Parken blir också den naturliga startpunkten för strandpromenaden. En liten bit norröver finns en brygga som skulle kunna byggas ut som en fjärde samlande båtanläggning i Kasane.

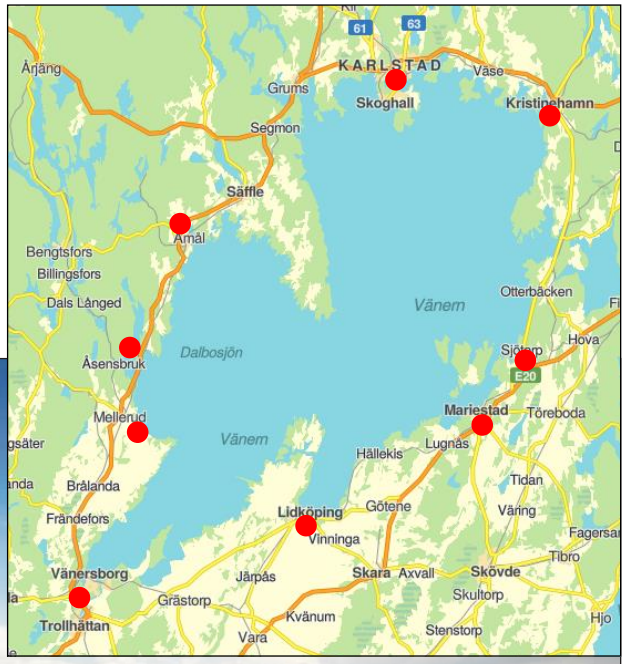
5. Letswai

Mitt emellan orterna Kasane och Kazungula finns en plats med varma källor intill floden som kallas Letswai. Detta är ett vanligt utflyktsmål för människor i området som vill njuta av vyerna, fiska, ha picknick eller ta vara på de helande krafter som källvattnet tros ha. Här går också en viktig korridor för djur som behöver komma ner till vattnet. Markägaren har tankar om att utveckla området för rekreationssyften och inom projektet har ett förslag tagits fram på hur en lösning skulle kunna se ut. En viktig utgångspunkt är att rekreationsaktiviteterna ska hållas isär från djurkorridoren med stängsel. Stängsel är redan uppsatt kring ytorna idag, men sträckningen kan anpassas för att bättre ta vara på förutsättningarna. Inom området behöver sedan faciliteter ordnas för bland annat picknic, med fokus på att nedskräpning och annan förstörelse undviks. Eventuellt kan ett fågeltorn byggas som också ger utsiktsmöjligheter. Förslaget omfattar även en flytande restaurang och badområde i floden (med nät som skyddar mot krokodiler). Alternativa platser föreslås också för dessa byggnationer – till exempel utanför Kazungula.

Studiebesök runt Vänern

Som ett led i projektet gjordes sommaren 2017 en tvådagars studieresa runt Vänern. Åtta stopp gjordes och i sex kommuner fick projektgruppen träffa tjänstemän som berättade om hur de arbetar med strandutveckling. Nedan följer en kort resumé av lärdomarna från studieresan, med exempel på strandutveckling från några av platserna.

Lidköpings kommun arbetar sedan en tid med en omfattande plan för stadsförnyelse i det gamla industriområdet norr om centrum - Hamnstaden. Bilden visar hur det skulle kunna se ut i framtiden.

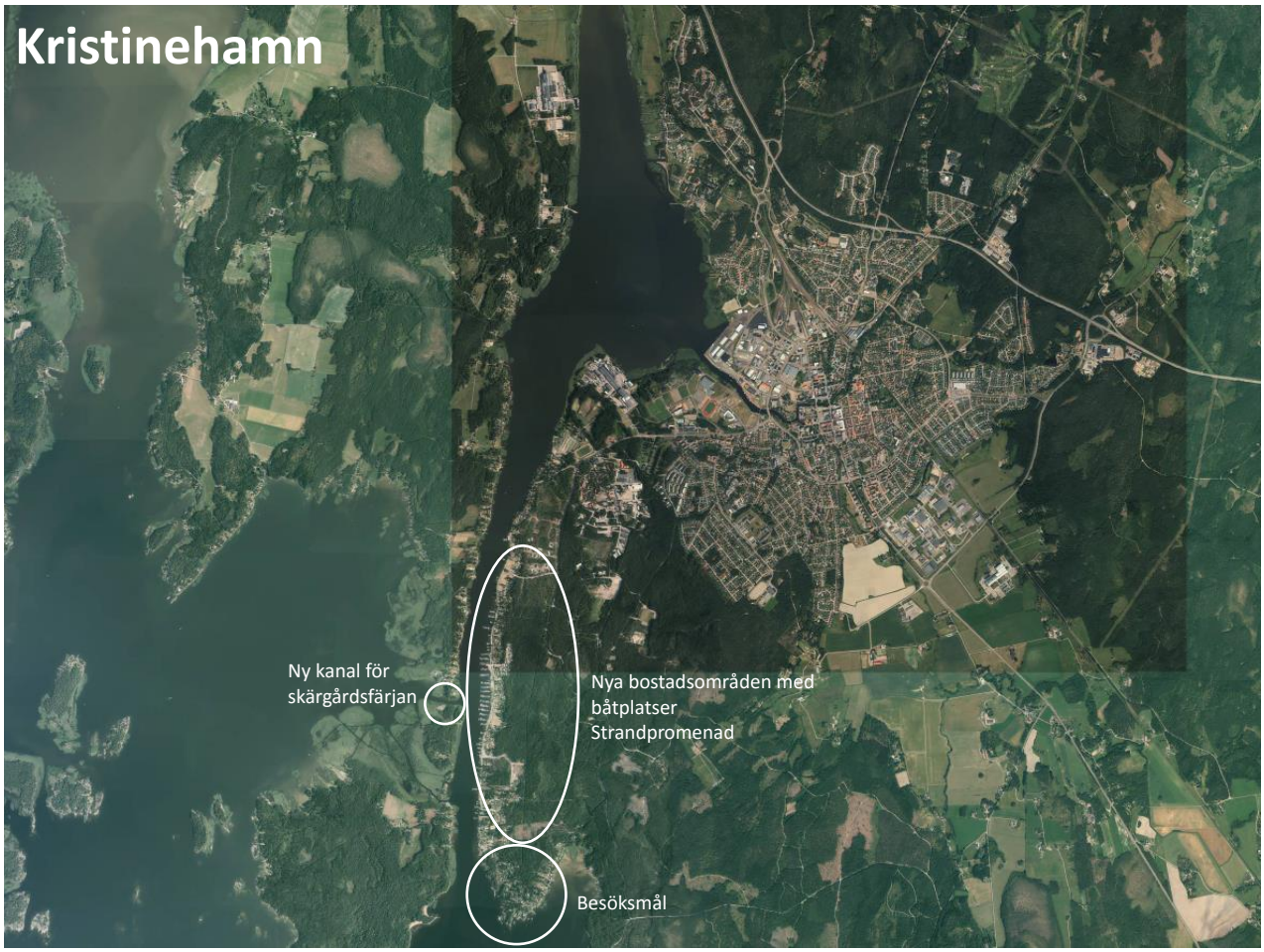

Hamnområdet i Mariestad har gjorts iordning med bland annat försäljningsbodar som hyrs ut av kommunen. På en plats formas ett litet torg med uteserveringar på kajen. Intill finns allmänna toaletter. På andra sidan vattnet syns nybyggda bostadshus.

På det gamla Folkets parkområdet Karlsholme har en ny vacker restaurang och konferensbyggnad uppförts. På trädäcket sitter lunchgästerna alldeles intill strandkanten. I parkområdet runt om finns bland annat minigolf, volleybollbanor och solstolar.

Kristinehamn

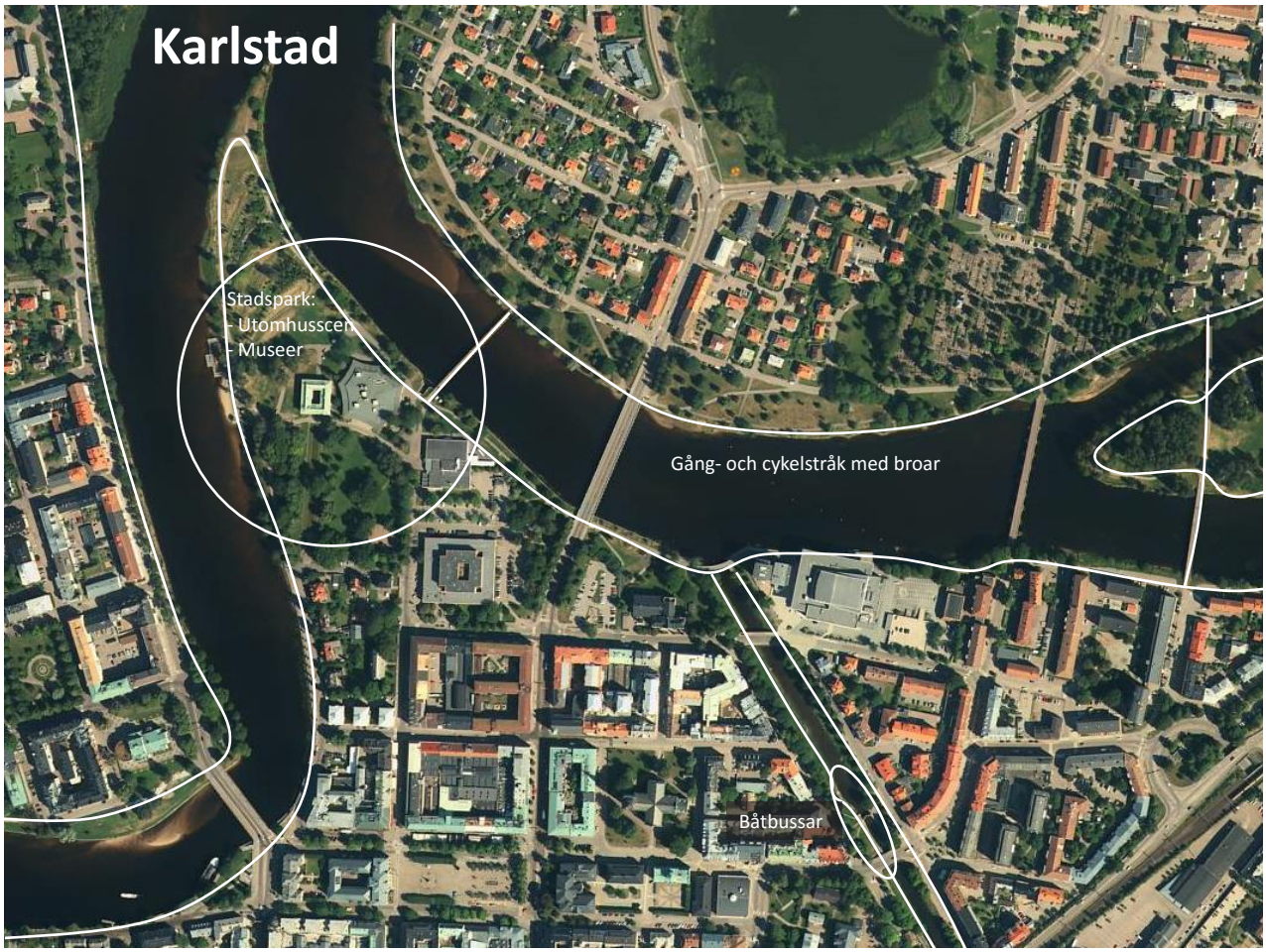

För Kristinehamn är den stora skulpturen av Picasso en viktig identitetsskapare. Trots Vänerns stora betydelse för staden måste man ta sig flera kilometer innan man kan se sjön. Där står Picassoskulpturen på en udde och blickar ut över det milsvida vattnet. Strandstråket mellan staden och skulpuren lockar inte bara turister utan har också alltmer blivit ett viktigt rekreationsområde för kristinehamnsborna.

Längs strandområdet söder om Kristinehamn finns nya bostadsområden, småbåtsbryggor och camping. Kommunen har också gjort iordning badbryggor och andra faciliteter på några ställen längs gång- och cykelvägen.

I Karlstad finns mycket att se för den som är intresserad av strandutveckling. Centralt i staden ligger Sandgrundsudden med flera kulturinstitutioner och en vacker park anlagd bland annat för att kunna ta hand om större utomhuskonserter.

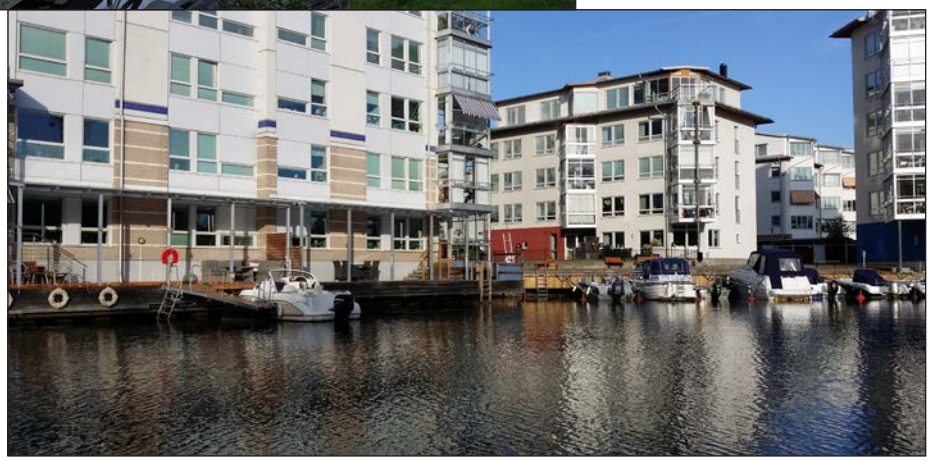

Kommunen har länge arbetat för att skapa tillgänglighet till stränderna med fina promenad- och cykelvägar och många små broar.

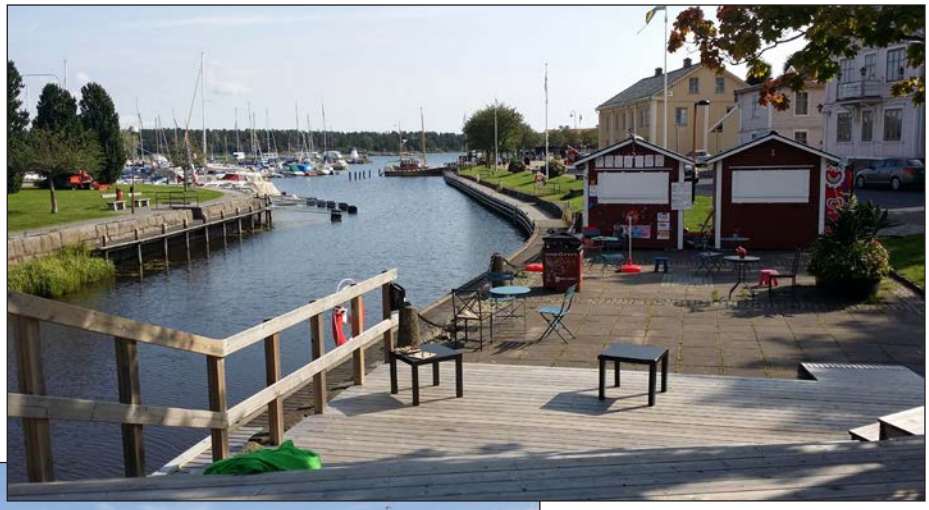
Ett spännande inslag i Karlstad är ”båtbussarna” - en del av kollektivtrafiksystemet som består av små kanalfärjor. Genom dem kan man smidigt förflytta sig via de många vattenvägarna genom centrala staden.

Utbyggnaden pågår för fullt på flera håll längs Karlstads stränder. Framför allt är det bostäder som byggs, men också kontor. På bilden syns nya bostäder i kvarteret Vågmästaren där flera av lägenheterna har egen båtplats vid altanen.

Åmål vann för ett par år sedan utmärkelsen Årets stadskärna, bland annat för arbetet med att skapa trivsamma stråk och platser längs vattnet. Bilden visar en nyligen iordningställd liten plats med soldäck och försäljningsbodar på väg ut mot hamnområdet.

Intill gästhamnen finns bland annat en kajplats för ett företag som erbjuder båtturer ut på Vänern.

Kallbadhus runt om i Sverige

Från projektets första referensgruppsmöte har en av de starkaste utvecklingsidéerna varit att bygga ett kallbadhus i Vänersborg (se sid. 41). Det fanns ett i Skräcklan i början av 1900-talet, men det revs på 1930-talet. En kartläggning har gjorts inom projektet för att undersöka hur kallbadhus på andra orter i Sverige har byggts, drivs och vilken utrustning och service som erbjuds med mera. Se sammanställningen i tabellen nedan och bilder på följande sidor.

I början av 1900-talet byggdes kallbadhus på många platser runt om i Sverige. Merparten av dessa revs i efterkrigstiden men några få står fortfarande kvar och kan gälla som riktmärke för vad ett bra kallbadhus kan inrymma, hur det kan se ut och hur det kan drivas. Kallbadhus som finns kvar sedan den tiden är Ribersborg i Malmö, Varbergs badhotell och Saltsjöbaden i Stockholm. Under de senaste åren har flera nya kallbadhus byggts. De har byggts på olika sätt – ultramoderna, traditionella men även naturinspirerade. Finansiering, drift och innehåll skiljer sig åt på många sätt liksom öppettider och prissättning. Bland de nya finns Ulricehamn, Strömstad och Båstad.

Kallbadhus i Sverige

Namn / plats	Byggt	Organisationsform	Värde-skåp	Bastu	Sol-däck	Hopp-torn	SPA	Kafé/ Mat	Övrigt	Badavgift	Årskort
Bjerreds Saltsjöbad	2004	Förening		✓	✓			✓		30/80 kr	1 400 kr
Kallbadhuset i Borgholm	1954	Kommunal verksamh		✓						10/25 kr	500 kr
Hotell Skansen / Båstad	2009	Privat bolag	✓	✓	✓		✓	✓	gym	60/120 kr	10-kort 850 kr
Saltholmens kallbadhus	1900	Ideell förening (800 medl)		✓	✓					25/50 kr	
Svettekörka, Frihamnen	2015	Kommunen	✓	✓	✓				seglarskola	gratis	
Hönsans kallbadhus	1931	Kommunen				✓				gratis	
Kallis / Helsingborg	2012	Kommunen	✓	✓	✓			✓	utegym, minigolf,	30/60 kr	2 000 kr
Pålsjöbaden / Helsingborg	2015	Kommunen	✓	✓	✓			✓		35/70 kr	2 300 kr
Rååbaden /Helsingborg	?	Förening (1600 medl) arrenderar av kommun		✓						bastuavg 60 kr	
Kvickbadhuset / Höganäs	2013	Förening (400 medl) arrenderar av kommun		✓	✓					50 kr	1 500 kr
Karlshamns kallbadhus	2014	Förening (400 medl)	✓	✓	✓					50/100 kr	1 000 kr
Doppingarna / Landskrona	revs 2013	Förening (50-75 medl, tidigare 300)		✓							
Sibbarp saltsjöbad				✓				✓		65 kr	2 500 kr
Lysekil kallbadhus	1864	Förening...		✓	✓					100 kr	
Ribersborgs kallbadhus / Malmö	1898 / 2009	Företag arrenderar av kommunen	✓	✓	✓		✓	✓		70 kr	2 600 kr
Kallbadhuset Varberg	1903	Handelsbolag		✓	✓			✓	yoga	35/70 kr	3 400 kr
Saltsjöbadens friluftsbad	1913 / 2009	Förening		✓	✓	✓		✓	teater, allsång mm	35/70 kr	1 200 kr
Kallbadhuset i Strömstad	2005	Kommunalt bolag	✓	✓	✓	✓	✓	✓	träning, barnkalas	30/50 kr	800 kr
Ulricehamns kallbadhus	2008	Förening (500 medl)		✓	✓		✓	✓		60 kr	1 200 kr
Ystads kallbadhus	Pågår	Förening									

Bjerreds Saltsjöbad, Lomma kommun

Kallbadhuset i Borgholm

Kallbadhuset i Båstad

Kallis i Helsingborg

Pålsjöbaden i Helsingborg

Rååbaden i Helsingborg

Kvickbadhuset i Höganäs

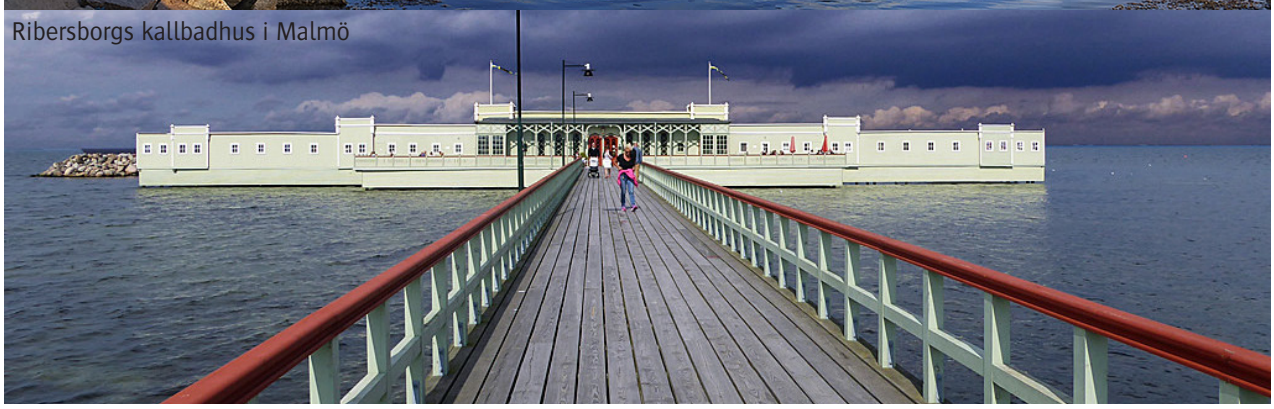
Karlshamns kallbadhus

Doppingarna i Landskrona (förstört av storm 2013)

Lysekils kallbadhus

Ribersborgs kallbadhus i Malmö

Saltsjöbadens friluftsbad i Nacka

Kallbadhuset i Strömstad

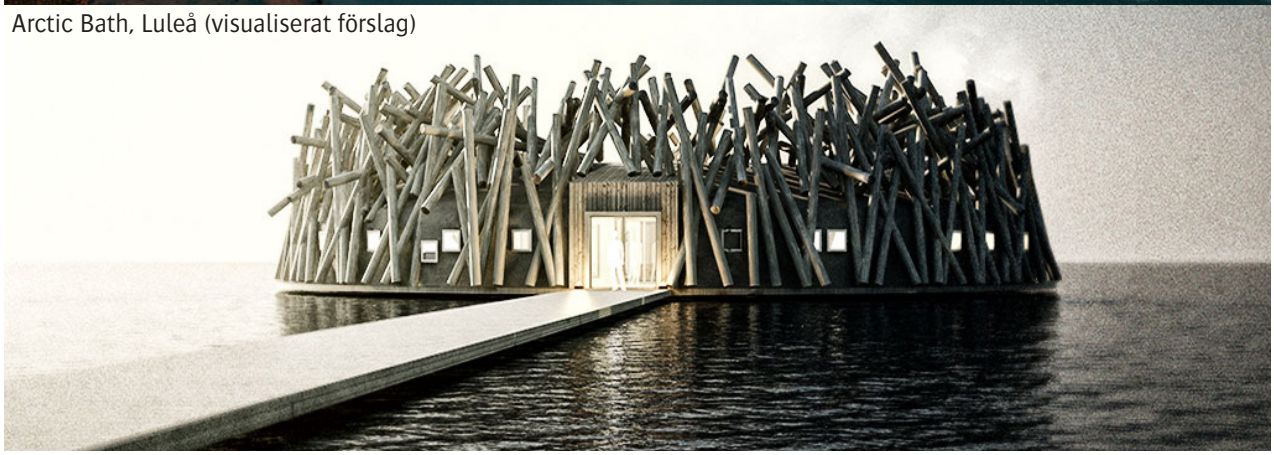
Ulricehamns kallbadhus

Kallbadhuset i Varberg

Arctic Bath, Luleå (visualiserat förslag)

Andra exempel – referensprojekt

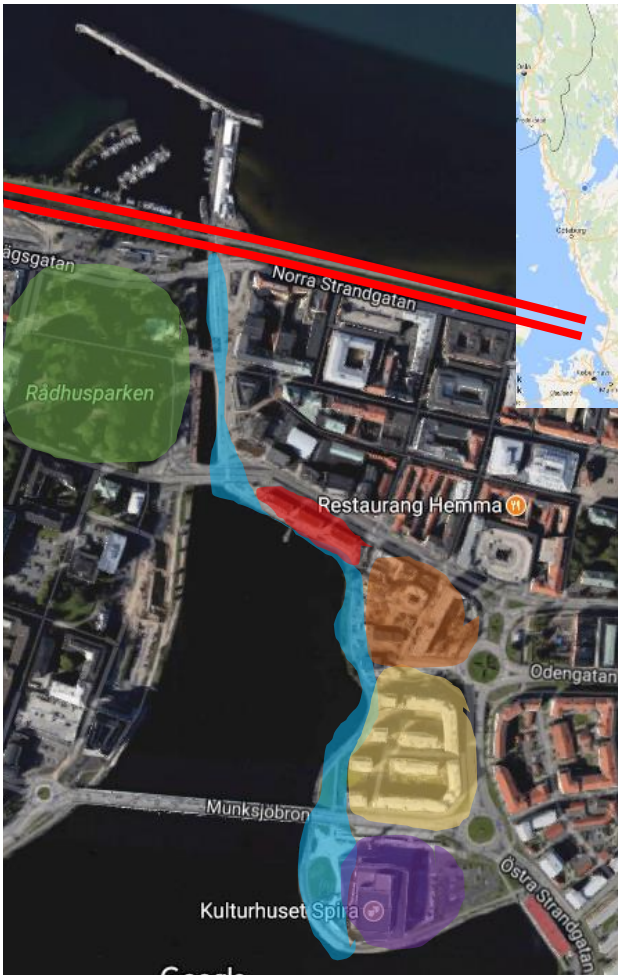
Inre hamnen i Norrköping

Norrköpings kommun ordnade 2016 en arkitekttävling för att få förslag till utformning när den Inre hamnen skulle förvandlas från industrimark till mångfunktionell stadsmiljö. I tävlingsprogrammet redovisas bland annat analyser av hur olika ändringar av transportsystemen skulle påverka stadens struktur. Nyréns arkitekter vann tävlingen med ett förslag som fyller strandområdena med en mängd olika aktivitetsmöjligheter på ett genomtänkt och samlat sätt. Här kan nämnas en pool med filtrerat vatten från ån, bastu, restaurang, flexibla ytor för konstinstallationer och uteserveringar, samt en teknisk anordning för att låta kajkanten följa vattenståndets förändring.

Stadsbyggnadsvisionerna i Jönköping

I Jönköping har kommunen sedan mitten av 1980-talet arbetat med att utveckla stadskärnan i samverkan med andra aktörer. 2008 antogs dokumentet Stadsbyggnadsvision 2.0 och sedan dess har arbetet tagit fart bland annat med att ta vara på stränderna kring Munksjön bättre. I stora drag handlar det om en omvandling från industrimark till mångfunktionell och integrerad stadsmiljö. Av stor betydelse har varit att skapa ett vackert promenadstråk längs strandkanten som förbinder olika delar, minskning av biltrafiken bland annat genom ett parkeringshus och satsning på cykel och kollektivtrafik, uppförandet av ett kulturhus med konserthall, områden med flexibla lokaler för småskalig serviceverksamhet samt rikligt med nya bostäder.

Strandcykelleder i Ottawa

Sedan en cyklingsplan antogs 2008 har den kanadensiska staden Ottawa satsat på att öka cyklandet. En av strategierna är att skapa så kallade multi-use pathways – mångfunktionella stråk längs vatten eller grönområden där man kan cykla, gå, jogga eller åka rullskridskor. Sammanlagt finns enligt hemsidan mer än 60 mil av sådana leder, och de binder samman olika destinationer som naturområden, parker, trädgårdar, museum och andra attraktioner. Leder presenteras också på en interaktiv karta. Se bilder ovan.

Marknaden vid hamnen i Everett

I staden Everett, strax norr om Seattle i nordvästra USA, är marknadsdagarna (Farmer's Market) en till två gånger i veckan en stor begivenhet. Det annars lite öde hamnområdet, väl avskilt från resten av staden, förvandlas då till ett myller av människor och försäljningsstånd. Den populära marknaden har bidragit till att stadens beslutsfattare nu söker sätt att återkoppla staden till vattnet, bland annat med en gångbro och återkommande konserter och andra evenemang. Marknaden arrangeras av en förening och är självfinansierande genom de avgifter som tas in av försäljarna. Se bild nedan.

Naturliga strandkanter längs Hudson river

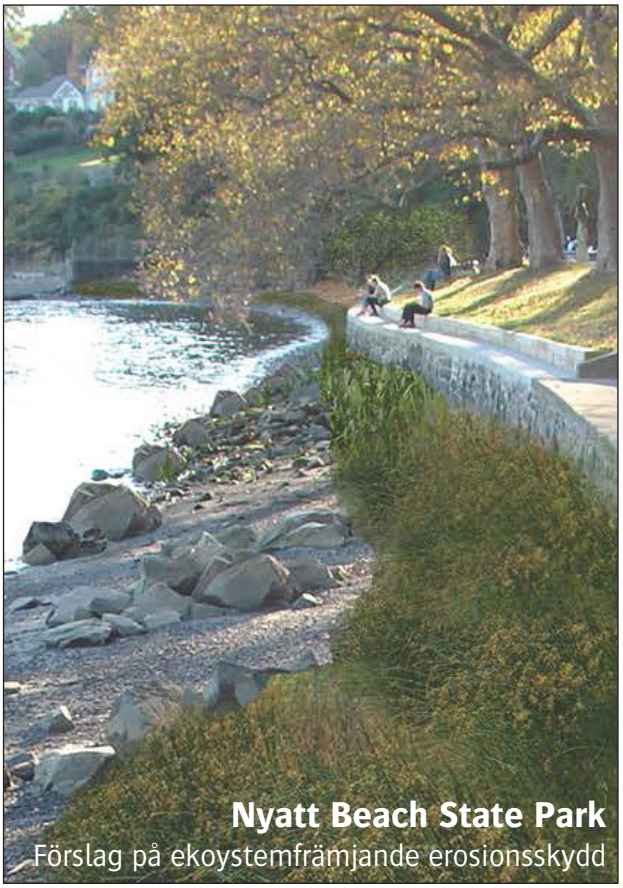
För att minska erosionsskadorna längs Hudson River i staten New York, USA, har designförslag tagits fram till flera parkstråk. Principen är bland annat att komplettera det lösare material som flodbanken idag består av, med stora stenar och en mångfald av naturligt förekommande vegetation, vilket är ett mer ekologiskt alternativ till kajkanter och andra anläggningar som är vanligt städerna. Se bild till höger.

Sabarmati river
Strandpark i Ahmedabad

Restaurering av stränderna i floden Sabarmati

Floden Sabarmati, som rinner genom staden Ahmedabad i Indiska delstaten Gujarat har varit kraftigt förorenad. Sedan en tid har delstaten arbetat med att förbättra miljön genom en lång rad åtgärder. En viktig uppgift är att skapa hållbara avloppssystem istället för att låta avloppet gå orenat ut i floden. Samtidigt anläggs parker, allmänna gångstråk längs flodstränderna och fler vägar ner till vattnet. En del i finansieringen är att ordna trädgårdar med aktivitetsområden där avgifter tas ut. Längs strandstråken finns även en amfiteater, lekplatser, butiker och matställen. Se bild ovan.

Nyatt Beach State Park
Förslag på ekoystemfrämjande erosionsskydd

Strandpromenader och aktivitetsparker i Lyon

Den franska staden Lyon har de senaste åren satsat på att skapa vackra och levande stråk längs flodstränderna. I arbetet har såväl landskapsarkitekter som biologer deltagit och det ska nu finnas ungefär fem mil av strandpromenader som leder från landsbygden in till centrum på båda sidor floden Saône. Se bild nedan.

Berges du Rhône
Bassäng längs strandpromenaden i Lyon

Finansieringslösningar

Många är förslagen på vad som skulle kunna finnas längs med Vänersborgs stränder. Allt från mysiga grillplatser och evenemang till åretruntrestauranger, muséer och kallbadhus. Men hur kan det finansieras? Här nedan följer några exempel på möjliga finansieringslösningar. I många fall kan flera olika finansieringslösningar behövas.

Tillväxtverket, Boverket, Naturvårdsverket, Jordbruksverket med flera

Hos flera statliga verk finns möjlighet att söka finansiering. Ibland är det kopplat till EU-medel. Utlysningar inom olika områden sker löpande. Information finns på respektive hemsida. För landsbygden finns möjlighet att söka projektmedel inom Lokalt ledd utveckling, Leader. I Vänersborgs kommun finns två så kallade Leaderområden: ett för den södra delen av kommunen och ett för den norra delen. Projekten bygger på samverkan och utgår oftast från en önskan om utveckling från de som bor på platsen. Det kan till exempel vara samverkan mellan ett byalag, några lokala företag och kommunen.

Forum Vänersborgs Evenemangsfond

Föreningar har möjlighet att söka riskkapital för att genomföra nya evenemang hos organisationen Forum Vänersborg. Evenemang kan vara viktiga för att lyfta fram platser och utvecklingsidéer. De kan också bidra till att förändra bilden och användningen av en plats.

Donationer från privatpersoner, föreningar och företag

Det är inte ovanligt att privatpersoner, föreningar eller lokala företag donerar pengar till projekt som kommer allmänheten till del, till exempel byggnader, parker, strandpromenader och skulpturer. I Vänersborg finns många exempel från olika tidsepoker. Om ett företag ger pengar till en verksamhet i utbyte mot marknadsföring brukar det kallas sponsring.

Crowdfunding

Med hjälp av sociala medier finns idag smidiga sätt att samla in stora summor genom små donationer från väldigt många personer, något som brukar kallas crowdfunding från engelskans ”crowd” (folkmassa). Det kan vara ett smart sätt att testa en idé då det är en slags marknadsanalys – är någon villig att köpa varan eller tjänsten? Det finns idag upparbetade plattformar som kan användas som stöd under processen. Några exempel är Kickstarter, Indiegogo, Funded by me och Spacehive. Det kan vara en nackdel att väldigt många blir involverade, att det blir känt för många och att man lovat något man måste hålla.

Vänersborgs kommun

Kommunen äger stora delar av strandområdena i Vänersborg och är en viktig samhällsbyggare som bland annat anlägger och underhåller gång- och cykelvägar, parker, badplatser, förvaltar naturområden med mera. Det är politikerna i kommunen som fattar beslut om hur mycket pengar som ska läggas på dessa saker och om kommunen ska göra en större investering behövs en politisk process kring det.

Rörelseintäkter

Flera av förslagen som kommit fram under arbetet med hållbar strandutveckling syftar till att erbjuda aktiviteter kostnadsfritt för allmänheten. Det kan vara svårt att kräva in betalning från dem som använder till exempel en strandpromenad, även om de värdesätter möjligheten. Men i vissa fall kan en verksamhet bli självfinansierande genom att folk betalar för att använda den. En målsättning för arbetet med hållbar strandutveckling har varit att söka en balans mellan att ge människor fri tillgång till strandområden och samtidigt möjliggöra inkomstbringande aktiviteter för de som är beredda att betala. Det kan till exempel handla om att öka utbudet av till exempel matserveringar, försäljning av olika varor, uthyrning av båtar, båtturer och andra upplevelser, bastu och SPA, utan att begränsa rekreationsmöjligheterna för de som inte vill betala.

Övergripande strategi

Som beskrevs inledningsvis har ett viktigt syfte med projektet varit att ta föreslå en övergripande strategi för hållbar strandutveckling i Vänersborg.

Denna strategi är avgränsad geografiskt till området närmast Vänersborgs stad, med fokus på stränderna kring Huvudnäsön, Vassbotten och Vänerkusten upp till Ursand. I kommunens uppgift att skapa hållbar strandutveckling ingår förstås många andra viktiga områden, bland annat resten av Dalslandskusten, Nordkroken-Viksängen, hela Vänersnäs och Ryrsjön för att nämna några av strategisk betydelse. För projektets räkning har dock funnits behov att göra en geografisk avgränsning och därför ingår endast den del som redovisas här. Principerna kan dock vara användbara även på andra platser, det vill säga att satsa på att skapa och stärka attraktioner, aktivitetsområden, strandpromenader, båthamnar, vattennära bostäder och natur-/friluftsområden.

Det är också viktigt att påpeka att detta inte är en heltäckande stadsutvecklingsstrategi utan bara handlar om utvecklingen av strandområden och vattenkontakt. Samtidigt kan strandutvecklingen vara en mycket betydelsefull del av en samlad stadsutvecklingsstrategi, vilket Vänersborgs kommuns nya översiktsplan ger stöd för. Om strategin som redovisas här inte lyfter fram till exempel sportcentrum och kulturaxeln betyder inte det att dessa är oviktiga för stadens utveckling.

Vad är hållbar strandutveckling?

Hållbar utveckling innebär att säkerställa mänskligt välbefinnande och skapa en fungerande samhällelig, kulturell och ekonomisk utveckling – i balans med jordens ekologiska system. Ytterst handlar det om livskvalitet – för alla – nu och i framtiden. Hållbar utveckling handlar om att långsiktigt bevara vattnens, jordens och övriga ekosystems produktionsförmåga och att minska den negativa påverkan på naturen och människors hälsa.

I projektet hållbar strandutveckling har följande utgångspunkter använts.

- Hållbar strandutveckling syftar till att skapa arbetstillfällen där vatten- och strandområden används som en viktig resurs, till exempel genom turism och annan rekreationsverksamhet.
- Hållbar strandutveckling syftar också till att de som bor i närheten av vattnet bättre ska kunna nyttja strandområdena för rekreation och ökad livskvalitet.
- Hållbar strandutveckling innebär att djur- och växtliv i vattnet och på land ska få utrymme att trivas så att friska miljöer och långsiktigt hållbara ekosystem bevaras och hålls levande. Anpassning görs för att minska skador från stigande vattennivåer och undvika erosion och föroreningar.

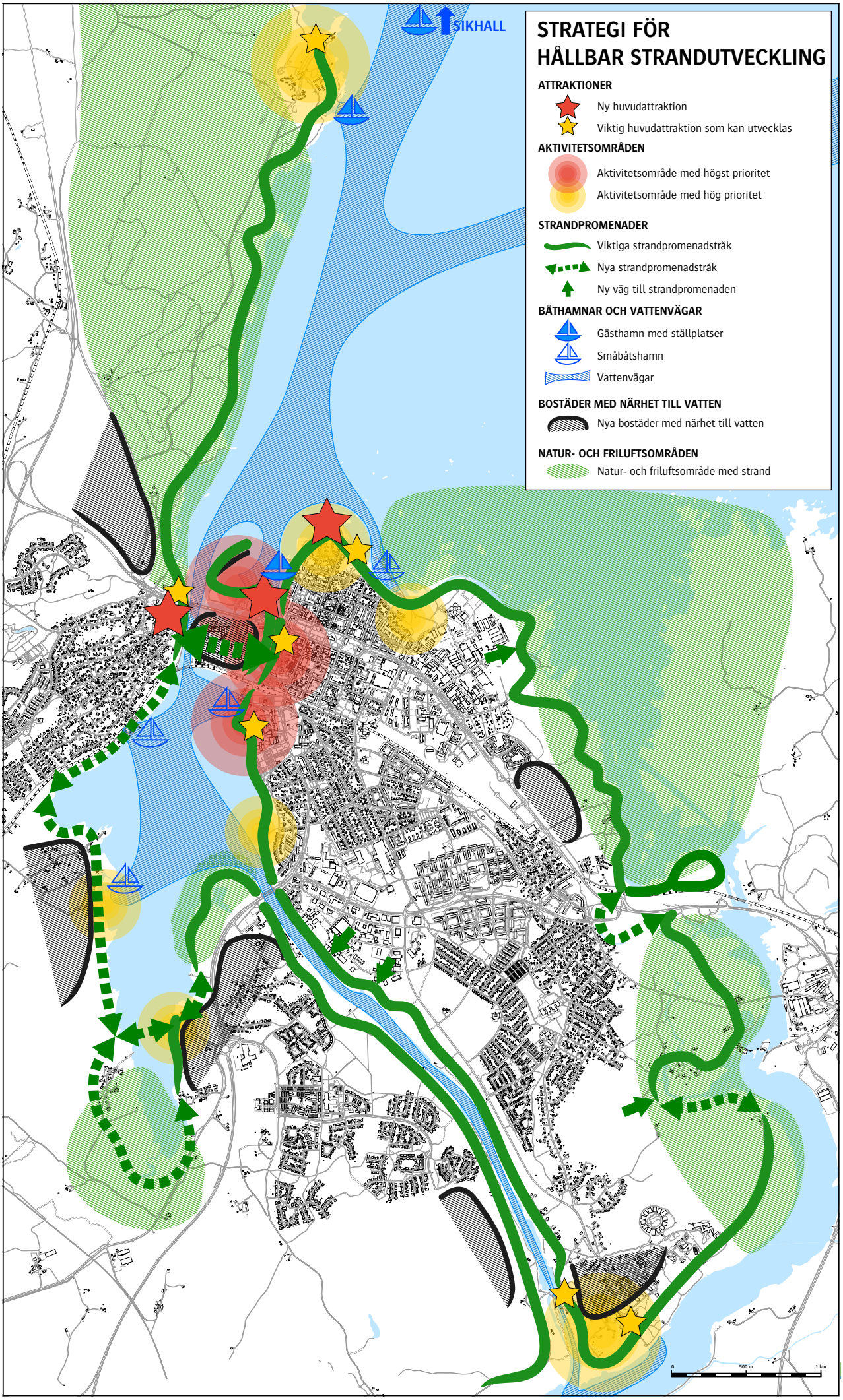
Dessa tre punkter kan kopplas till de ofta omnämnda dimensionerna ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. De samverkar till stor del. Friska ekologiska miljöer utgör grunden för att människor ska kunna nyttja vatten och stränder. På liknande sätt skapar ett rikt folkliv attraktionsvärden som kan ligga till grund för besöksverksamhet och omvänt kan vinstdrivande företag som till exempel erbjuder matservering och båtuthyrning öka rekreationsmöjligheterna för de som bor på platsen. Samtidigt kan de tre aspekterna också stå i konflikt med varandra. När människor i högre grad använder strandområden innebär det i regel att djur- och växtliv trycks undan, och i många fall följer även föroreningar och erosionsproblem. Det finns också risk att företagsetableringar blockerar de lokala invånarnas möjlighet att nyttja strandområdena. Samverkan mellan näringsliv, politiker, tjänstemän och kommuninvånare behövs därför för att säkerställa att utveckling av ekonomisk verksamhet sker samtidigt som förutsättningar för friska ekosystem, äkerhet och allmänhetens rekreation inte försämras utan istället förbättras.

Strategi för hållbar strandutveckling

Attraktioner

För att stärka identiteten och locka besökare behövs starka attraktioner. Det kan vara byggnader eller platser som erbjuder särskilda aktiviteter, något utöver det som strandområdet i sig kan erbjuda. Platser som är värda att åka långt för att ta sig till. Idag finns flera viktiga huvudattraktioner som kan utvecklas ytterligare: Ursandsbadet, kaféet i Skräcklan och Skogshyddan, uteserveringarna på Hamngatan, Brinkebergskulles sluss och Restads gårds restaurang med omgivande park.

SIKHALL
STRATEGI FÖR
HÅLLBAR STRANDUTVECKLING
ATTRAKTIONER
Ny huvudattraktion
Viktig huvudattraktion som kan utvecklas
AKTIVITETSOMRÅDEN
Aktivitetsområde med högst prioritet
Aktivitetsområde med hög prioritet
STRANDPROMENADER
Viktiga strandpromenadstråk
Nya strandpromenadstråk
Ny väg till strandpromenaden
BÅTHAMNAR OCH VATTENVÄGAR
Gästhamn med ställplatser
Småbåtshamn
Vattenvägar
BOSTÄDER MED NÄRHET TILL VATTEN
Nya bostäder med närhet till vatten
NATUR- OCH FRILUFTSOMRÅDEN
Natur- och friluftsområde med strand
0
500 m
1 km

Utöver dessa bör nya huvudattraktioner utvecklas. Lämpliga platser för det är Skräcklan, Sanden och området kring Dalaborgsparken. Exempel på vad som kan utgöra huvudattraktioner är naturum, akvarium, kallbadhus eller någon form av upplevelsecentrum med koppling till vatten. Det bör ingå matservering och möjlighet att ordna olika typer av evenemang. En utformning som är identitetsgivande är också en förutsättning och det är en fördel om det är en byggnad som fungerar som landmärke genom att synas från långt håll och från många platser. Stadens olika huvudattraktioner bör komplettera varandra genom att ge ett brett och varierat utbud för många olika grupper.

Aktivitetsområden

Platser får liv och mening genom att människor vistas där och för att det ska ske behövs möjlighet till aktiviteter. En strategi för att göra platser levande är att samla snarare än sprida ut de insatser som görs, eftersom det ökar attraktionskraften att många människor finns på platsen. Sådana platser blir också viktiga för att ge möjlighet till möten mellan olika grupper av människor. Därför är det bra om platser som besöks av många har ett brett utbud av aktiviteter som lockar olika människor med olika åldrar, kön, etnisk bakgrund, funktionsvariationer med mera.

Ett aktivitetsområde behöver anläggningar som lockar till utomhusaktiviteter – till exempel bollplaner, utomhusgym, lekställningar, badstrand och båtbryggor. Det behövs även faciliteter som sittplatser, grillplats, avfallsinsamling, offentlig toalett och cykelparkering. Utöver det är närhet till matservering en stor fördel, liksom samlingslokal att hyra. Slutligen kan aktiviteter också handla om evenemang som lockar människor, till exempel festivaler eller tävlingar. För evenemang behövs ofta stora flexibla ytor, eluttag, utomhusscen, närhet till parkering med mera.

Högst prioritet har det centrala stråket från Norra Sanden, via Fisketorget och hamnkanalen ned till Vänerparken. Närheten till resecentrum, Kulturaxeln och gågatorna gör detta till de strategiskt viktigaste områdena att satsa på. Av särskild vikt är att förbättra kopplingen mellan platserna.

Till områden med hög prioritet hör Ursand, Skräcklanparken, Sjövallen och Restad gård, som redan är väl utvecklade aktivitetsområden. Fredrikslundsparken erbjuder stora kvaliteter men kan också lätt vidareutvecklas med till exempel bättre badmöjligheter och toalett, vilket kunde få stor betydelse för många boende i Lyckhem och Torpaområdet. I samband med utbyggnaden av Skaven planeras en ny strandpark i västra delen av Vassbotten, vilket skulle betyda mycket för boende i Öxnered och Botered. En ytterligare plats som kan vara strategisk att utveckla som aktivitetsområde är Korseberg. Det skulle öka möjligheterna till vattenkontakt för de som bor på Onsjö och skapa en värdefull destination som bidrar till att länka samman stråket runt Vassbotten.

Strandpromenader

Den kanske viktigaste förutsättningen för att öka användningen av strandområdena är att förbättra tillgängligheten till dem. Detta görs dels genom att skapa sammanhängande cykel- och promenadvägar längs strandkanten, dels genom att skapa fler ställen där man kan komma ner till strandpromenaden och dels genom att göra promenadstråken attraktiva med växtgestaltning, belysning, sittplatser, grillplatser, utsiktsplatser, informationsskyltar, lekplatser, utegym med mera.

Att skapa möjlighet till olika rundor är viktigt. Det ger flexibilitet i hur man kan använda stråket olika beroende på var människor bor och vilken destination de har. Att gå, springa eller cykla en runda är oftast mer attraktivt än att gå fram och tillbaka längs samma väg. Därför är det särskilt viktigt att länka ihop befintliga strandpromenader där de bryts av barriärer, till exempel mellan Önafors och Restad gård eller längs Vassbottens västsida.

Det är också viktigt att skapa fler vägar ner till strandpromenaden på vissa ställen för att göra det lättare för fler att använda den som länk i rundor eller mellan olika målpunkter. Framför allt kan det vara aktuellt längs östra sidan av Karls grav samt mellan Mariedal och Önaforsområdet, där det på vissa ställen krävs långa omvägar för att nå stranden.

Många av de utpekade strandpromenaderna är väl utformade och välanvända redan idag, bland annat Dalbostigen, Skräcklanpromenaden och Axel W Erikssons väg utmed Holmängen. Andra stråk med stor potential som kan behöva upprustning för att öka tryggheten och attraktiviteten är längs båda sidor av Karls grav.

Båthamnar och vattenvägar

Båtar är sedan urminnes tider symbolen för människors koppling till hav och sjöar. Vattenvägarna utgjorde fram till förra seklet de viktigaste transportlederna och var det som framför allt band sam-

man orter, folkslag, riken och världsdelar. Förutom bad är båtar även idag det kanske tydligaste sättet att nyttja vattnet för rekreation och upplevelser.

Genom kommunen går en av landets viktigaste vattenleder, som en gång utgjorde grunden för Vänersborgs stad. Det är viktigt att dess roll som transportled bibehålls och stärks, vilket bland annat kan ha stor framtida betydelse för verksamhet och sysselsättning inom industri och logistik. I strandutvecklingsstrategin ligger fokus framför allt på att se fritidsbåtar och framtida möjligheter till vattenvägar för turism och färjetrafik. Grundläggande är då att det finns ett tillräckligt utbud av båtplatser och gästhamnsplatser med allt som hör till. Det innebär beredskap att utveckla befintliga småbåtshamnar och komplettera med fler på strategiska ställen.

Gästhamnarna har en särskilt viktig funktion då dessa utgör grunden för båtburen turism och möjliggör utbytet med båtägare från hela Vänern och andra som färdas längs kanalrutterna. Gästhamnar erbjuder även samma grundservice som efterfrågas av många som färdas landvägen och eftersom vattenutblickar är attraktivt är det mycket lämpligt att koppla samman gästhamn med ställplatser för husbilar. Rätt utformade kan gästhamnar skapa upplevelserika platser där man kan sitta ner en stund vid kajen, fika eller äta god mat med utsikt över båtar och vatten. Samma kaj kan även ha en färjestation där väntande och anländande passagerare blir en del av folklivet. Av dessa anledningar är placeringen av gästhamnarna av stor betydelse och många framför önskemål om att gästhamnen i Vänersborg får en mer direkt koppling till stadskärnan. Gästhamnar finns även i Grönvik (Ursand) och Sikhall.

Andra småbåtshamnar som erbjuder kommunens invånare möjlighet till båtplatser är också mycket viktiga för att upprätthålla och utveckla båtlivet. Det finns fördelar med lite större samlade hamnanläggningar snarare än att små enskilda båtbryggor sprids ut längs stränderna. Bland annat ger det bättre förutsättningar för ekosystem och allemansrätt längs de sträckor som saknar bryggor. Samlade småbåtshamnar ger också bättre möjligheter för gemensamma anläggningar – till exempel ramper, kranar, el och vatten, samt bevakning av båtarna. Flera viktiga småbåtshamnar finns inom området, vilka har förutsättningar att utvecklas på olika sätt. En plats där en ny småbåtshamn kunde vara strategisk är Skaven.

Bostäder med närhet till vatten

Vattnets attraktionskraft kan utnyttjas genom planering av bostäder i dess närhet. Det ger möjlighet att locka fler att bosätta sig i kommunen. Många värdesätter utsikt över vatten och att närhet till stränder och aktiviteter kopplade till vattnet. Det är viktigt att strandnära bostadsplanering görs så att stranden som resurs för allmänheten inte försämras utan snarare förbättras, samt att stor hänsyn tas till djur- och växtliv. I samband med ny byggnation ska tillräckliga områden för strandpromenader sparas och kvaliteten på ytorna ska förbättras där möjlighet finns. Bostäderna ska placeras och utformas så att de bidrar till attraktiva strandområden där allmänheten kan vistas och passera.

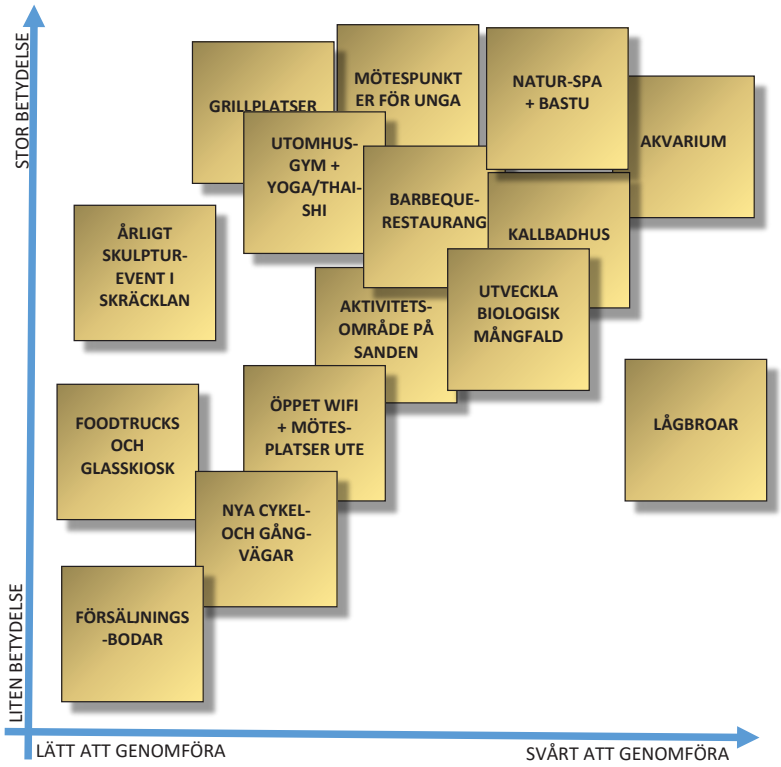
I Vänersborg har redan utbyggnaden av strandnära bostäder påbörjats på Holmängen och Korseberg, samt i delar av områdena kring Quality hotell och Restad gård. Planarbete pågår i Skaven, södra Onsjö och Sanden, och för området kring Dalbobergen finns ett planprogram som grund för framtida utbyggnad.

Natur- och friluftsområden

Samtidigt som utbyggnad sker längs stränderna, behöver en hållbar strategi också se till behovet att skydda natur- och friluftsområden från exploatering. Obyggda och relativt orörda naturområden behövs för att ge djur och växter möjlighet att trivas och fortplanta sig. Detta är nödvändigt inte bara för ekosystemens välbefinnande utan också för att möjliggöra för människor att uppleva friska och rika miljöer, känna naturens dofter, höra fåglar, fiska med mera. I Vänersborg finns några platser som redan har formellt skydd: Dalbobergens naturreservat, Nygårdsängens naturreservat och Vänerns fågelskyddsområde utanför Skräcklan. Utöver dessa finns anledning att skydda hela älvinloppet med stränderna kring Holmängen och Viksängen, områdena runt Lillån, Önafors och östra Restad, samt Vassändaviken. I dessa områden bör fokus för utvecklingen ligga på att minimera störningarna för såväl djur- och växtliv som för människor som vill uppleva naturen.

Projektidéer

De projektidéer som presenteras här har tagits fram av medlemmar i referensgruppen under de sex träffar som hållits. Vid första referensgruppsmötet påbörjades arbetet med att plocka fram aktiviteter och åtgärder som ökar intresset för att vistas i de strandnära områden som finns i Vänersborg. De olika idéerna ordnades sen i ett diagram utifrån hur stor betydelse de ansågs kunna få och utifrån kostnader och svårigheter att genomföra dem. Under följande träffar har referensgruppen jobbat vidare med att utveckla några av dessa projektidéer, vilka presenteras på följande sidor. De sista två förslagen presenterades av Eduard Gray respektive Stafan Leijon på femte och sjätte referensgruppsmötena. De har därför inte hunnit bearbetas på samma sätt som de andra.

Ovan: Utvalda projektidéer placerade utifrån betydelse och genomförbarhet vid första referensgruppsmötet.

Kallbadhus ●●●●●●●●●●	Tipspromenad med smartphone-koppling/geocaching ●●	Vattenskidsbana ●
Aktivitetsområde på Sanden ●●●●●●●	Gratis wifi ●●	Akvarium ●
Utsmyckning/sittformationer längs promenader ●●●	Mötesplatser utomhus ●●	Gästhamn i Sikhall ●
Årlig skulptur i Skräckleparken ●●●	Roddbåtsuthyrning ●●	Gammalt fartyg för turer och besök ●
Husbilscamping ●●●	Väner-SPA + sauna ●	Lekplatser ●
Utomhuspool ●●	Lågbroar ●	Café i Sikhall ●
Glasscafé ●●	Mötespunkter för ungdomar vid vatten ●	Restaurang i vattenverket ●
Cykel- och promenadvägar ●●	Låghöjdsbana ●	Försäljningsbodar ●
		Utegym ●

Ovan: Förslag rankade vid andra referensgruppsmötet.

Till höger: Ordmoln från första referensgruppsmötet - orden visar på utvecklingsmöjligheter.

Kallbadhus i Vänersborg

Syfte och målbild

Projektet har som målbild att ett kallbadhus byggs i Vänersborg.

Syftet är att möjliggöra för fler än de mest inbitna vinterbadarna att genom en trygg och säker byggnad kunna ta sig ett bad och kanske även bada bastu och fika eller bara umgås och träffa folk i anslutning till detta.

Historia

I Vänersborg byggdes liksom i många andra städer i Sverige ett kallbadhus i början av 1900-talet. I Vänersborg låg kallbadhuset på Skräcklan mellan åren 1902 till 1938 då det revs. På platsen finns idag bara betongpiren kvar med stege ner till vattnet. Mer om kallbadhus runt om i Sverige finns sammanställt på sidorna 25-28.

Förutsättningar och analys

I Vänersborgs kommun finns en grupp intressenter, Sjögurkorna, som sedan några år samlas för att bada någon gång i månaden året om. Vinterbad är en trend som ökar runt om i Sverige och det underlättas av en bra plats att komma ner i vattnet oavsett väderlek samt att möjlighet finns att byta om under tak samt även värma sig och umgås över en kopp kaffe. Längs Vänersborgs stränder finns flera platser som lämpar sig för ett nytt kallbadhus. I de diskussioner som har förts har dock framkommit att ett nytt kallbadhus bör byggas på en plats och ha en sådan arkitektur att den kan fungera som ett landmärke för de turister som närmar sig Vänersborg både från land och till sjöss.

Förutsättningarna är ännu för lite utredda och det krävs analys avseende hur stort intresset för vinterbad är. Likaså krävs utredning gällande vad som skulle kunna ingå utöver omklädningsrum och hur detta ska viktas mot ökade byggkostnader samt möjligheten att få intäkter från uthyrning till entreprenörer för café-/restaurangverksamhet, verksamhet såsom massage, simskola, möteslokaler etc.

Genomförande

Om ett nytt kallbadhus ska uppföras skulle detta kunna ske genom samverkan mellan flera intresserade parter där Vänersborgs kommun kan vara en part men där även företag, intressentgrupper och föreningar med flera kan ingå.

I ett första skede bör nedanstående genomlysas:

- Intresse och underlag för ett kallbadhus
- Finansieringsformer
- Vilka olika verksamheter som kan inhysas här för att ge ett mervärde till de besökande
- Drift och underhåll
- Miljöpåverkan
- Begränsningar av regler/restriktioner

När detta är klart kan en projektering inledas.

Kallbadhuset Näckrosen i Skräcklan (1903-05, okänd fotograf)

Strandpromenad – stråk för rörelse

Syfte och målbild

Målet är attraktiva strandpromenader för kommuninvånare och turister. Syftet är att genom tydliga startpunkter och uppmärkning öka användningen av strandpromenaderna både under nuvarande högsäsong (sommar) men även övrig tid på året.

Historia

Redan 1931 anlades den första strandpromenaden vid Skräcklan. Den var 891 m lång och 3 m bred. Samtidigt avsattes medel till lekplatser och friluftsbad. Arbetet fördelades över en åttaårsperiod och bland annat fylldes ett sumpigt område, Alekärret, ut. Detta var starkt kritiserat från början men senare insåg många vinsten med att kunna promenera över den förut sumpiga och otillgängliga viken.

Förutsättningar och analys

Promenadstråk längs vattnet har i viss mån funnits under lång tid men helhetsgrepp genom till exempel sammankoppling till ett system har saknats. Även en sammanställning gällande kvalitet och utrustning, skyltning samt hur den sagda kvaliteten ska upprätthållas skulle behövas.

Kartor över var befintliga stråk går finns och i projektet har påvisats var förbättringar skulle behöva göras för att öka tryggheten och tillgängligheten till strandområden. I kartmaterialet syns också tydligt var olika stråk skulle kunna kopplas samman. Projektet har också lyft upp frågan om bättre skyltning och behovet av startpunkter för att öka möjligheten för dem som inte känner till platsen att hitta de pärlor som finns här. Ytterligare utrustning kan behövas längs vissa sträckor för att göra dem mer attraktiva för nya målgrupper.

Genomförande

För att projektet ska kunna genomföras krävs att Vänersborgs kommun tar ett ansvar för att sammanställa allt material och ta beslut om ett ledsystem. I detta arbete bör även framgå vilken kvalitet som avses sättas på olika sträckor och vad detta innebär i form av utrustning och framtida driftskostnader samt hur ansvaret fördelas.

För att engagera civilsamhället bör fortsatt en referensgrupp finnas för detta projekt. I referensgruppen kan diskuteras eventuella teman, möjlighet att ta in externa parter för att få till föränderliga miljöer över tid (jämför Lights in Alingsås) och för att lyssna av nya trender som är på ingång.

Föräljningsbodar och sittplatser vid Hamngatan i Åmål

Minigolfbana och volleybollplaner i Strandparken i Mariestad

Liten badbrygga längs strandpromenaden i Kristinehamn.

Det bör undersökas om det genom fler promenadstråk ges möjlighet för någon att få en utkomst i anslutning till detta.

Vid röjning av buskvegetation och mark för sammanlänkning av sträckor kommer miljön att påverkas på olika sätt vilket måste utredas. Det kan handla om att hitta kompensationsåtgärder eller att på olika sätt anpassa det som ska göras efter de unika förutsättningar som finns på en plats. Genom att lyfta upp det som finns och berätta om det kan värdet bibehållas eller kanske även utvecklas och på så sätt fungera som en attraktionskraft.

Utveckling av småbåtshamnar

Syfte och målbild

Målbilden är tillgängliga småbåtshamnar med all den service som behövs för att attrahera båtfolk och husbilsägare både till Sikhall och centralt i Vänersborg (Norra Sanden eller Vänerparken). Exempel på utvecklingsmöjligheter:

- Bättre kommunikation mellan Sjöfartsverket och båtlivet så att farleden upplevs mer tillgänglig
- Trevliga sittgrupper vid hamnarna som bjuder in både båtfolk och bofasta att vistas i området
- Service i närheten som skapar mervärde: caféer, restauranger och sjöbodar med försäljning av bland annat färskt bröd
- Vänersborg är en plats där båtturisterna vill stanna på grund av sin gemytliga karaktär alldeles nära centrum
- Båthamnen är en mötesplats även för bofasta och bidrar med liv och rörelse i staden

Historia

Båtar är sedan urminnes tider symbolen för människors koppling till hav och sjöar. Vattenvägarna utgjorde till förra seklet de viktigaste transportlederna och var det som framför allt band samman orter, folkslag, riken och världsdelar. Förutom bad är båtar även idag det kanske tydligaste sättet att nyttja vattnet som resurs för rekreation och upplevelser.

Småbåtshamnen i Vänersborg har funnits sedan 1930-talet, då den låg i Gamla Hamnkanalen från järnvägsbron till nuvarande segelsällskapet klubbstuga. Östra sidan av kanalen mellan Residensbron och fram till Kronogatan låg gästhamnen med en marinbensintapp.

Efter det att stenpiren som ligger längst väster på sanden mot farleden blev klar 1987, flyttades småbåtshamnen till sitt nuvarande läge på Norra Sanden. Båtplatserna försvann i hamnkanalen mellan residensbron och järnvägen.

Hösten 1991 tecknades ett avtal mellan Vänersborgs kommun och Vänerparken om att gästhamnen skulle flyttas från hamnplan till sitt nuvarande läge i Vänerparken.

Förutsättningar och analys

Genom kommunen går en av landets viktigaste vattenleder och som en gång utgjorde grunden för Vänersborgs stad. Det är viktigt att dess roll som transportled bibehålls och stärks, vilket bland annat kan ha stor framtida betydelse för verksamhet och sysselsättning inom industri och logistik. I strandutvecklingsstrategin ligger fokus framför allt på fritidsbåtar och framtida möjligheter till vattenvägar för turism och färjetrafik. Grundläggande är då att det finns ett tillräckligt utbud av båtplatser och gästhamnsplatser med allt som hör till. Det innebär beredskap att utveckla befintliga småbåtshamnar och komplettera med fler på strategiska ställen som sammanfaller med en hållbar strandutveckling.

Gästhamnarna har en särskilt viktig funktion då dessa utgör grunden för båtburen turism och möjliggör utbytet med båtägare från hela Vänern och andra som färdas längs kanalrutterna. Gästhamnar erbjuder även samma grundservice som efterfrågas av många som färdas landvägen och eftersom vattenutblickar är attraktivt är det mycket lämpligt att koppla samman gästhamn med ställplatser för husbilar. Rätt utformade kan gästhamnar skapa upplevelserika platser där man kan sitta ner en stund vid kajen, fika eller äta god mat med utsikt över båtar och vatten. Samma kaj kan även ha en färjestation där väntande och anländande passagerare blir en del av folklivet. Av dessa anledningar är placeringen av gästhamnarna av stor betydelse och många framför önskemål om att gästhamnen i Vänersborg får en mer direkt koppling till stadskärnan. Gästhamnar finns även i Grönvik (Ursand) och Sikhall.

Andra småbåtshamnar som erbjuder kommunens invånare möjlighet till båtplatser är också mycket viktiga för att upprätthålla och utveckla båtlivet. Det finns fördelar med lite större samlade hamnanläggningar snarare än att små enskilda båtbryggor sprids ut längs stränderna. Bland annat ger det bättre förutsättningar för ekosystem och allemansrätt längs de sträckor som saknar bryggor. Samlade småbåtshamnar ger också bättre möjligheter för gemensamma anläggningar – till exempel ramper, kranar, el och vatten, samt bevakning av båtarna. Flera viktiga småbåtshamnar finns inom området, vilka har förutsättningar att utvecklas på olika sätt. En plats där en ny småbåtshamn kunde vara strategisk är Skaven.

Vänersborgs Marina erbjuder idag en prisbelönt småbåtshamn för både permanenta båtar och gäster. Här finns idag sjömack, butik och servicehus. Närheten till Vattenpalatset är gynnsam. Det finns en restaurang i området men den har inte kvällsöppet. I

anslutning till hamnen finns ställplatser för husbilar. Samtidigt finns en diskussion om att ett läge på utsidan av järnvägsbron och närmare knutet till stadens centrum hade varit mer attraktivt.

I Sikhall finns idag en gästhamn samt en klubbstuga med 15 bäddar. Hamnen ägs och drivs av Vänersborgs Segelsällskap och är idag en viktig inkomstkälla för föreningen. Föreningen skulle gärna också se ställplatser för husbilar. I närheten ligger ett gammalt magasin som skulle kunna inhysa ett café eller en restaurang. En lokal markägare vill investera i utbyggnad av ett nytt hamnområde med sjöbodar och småbåtsbryggor i anslutning till befintligt område. Sikhall är utpekat som en lämplig plats i *Strategi för lokalisering av småbåtshamnar utmed Dalslandskusten*, godkänd av kommunfullmäktige 2013. Det är en bra destination för vänersborgare som vill göra en dagstur eller som ett första stopp när man som turist lämnar Vänersborg, eller tvärtom är på väg in mot Vänersborg.

Förutsättningar för att förlänga piren och bygga nya hamnanläggningar i Sikhall är inte utredda, men det ingår i ett större detaljplaneprojekt kring Sikhallsviken. Inte heller alternativen att flytta gästhamnen till Norra Sanden eller utveckla befintlig marina i Vänerparken är utredda. En ny detaljplan finns för Norra Sanden som tillåter viss bebyggelse. Området är viktigt för bland annat möjligheten att arrangera festivaler. Politiker och entreprenörer behöver samverka kring utvecklingen av området. Anläggande och ändring av småbåtshamn, pir eller liknande behöver prövas enligt miljöbalken och plan- och bygglagen.

Genomförande

För att förverkliga tillgängliga småbåtshamnar med all den service som behövs för att attrahera båtfolk och husbilsägare behövs flera saker. Om målbilden är att behålla gästhamn i Vänerparken men utveckla behövs dialog mellan fastighetsägaren, kommunen och entreprenören till marinan om vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Dialog behövs också med entreprenören som driver restaurang Vänerparken.

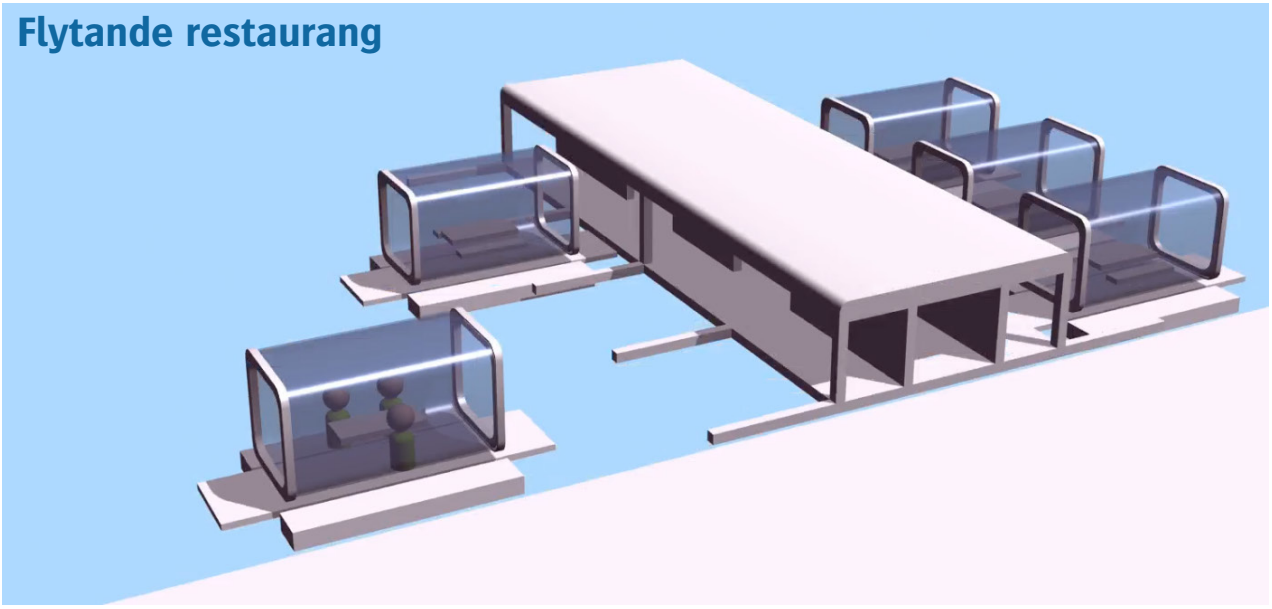
Om målbilden är att flytta gästhamnen från Vänerparken till Norra Sanden krävs dialog med privata aktörer som till exempel ägaren av Vänersborgs marina, föreningsliv, Sjöfartsverket, kommunens gatuenhet som idag ansvarar för småbåtshamnen vid Norra Sanden och lokala politiker. Därefter tillstånd från berörda myndigheter och förmodligen också beslut att kommunen själva vill bygga sjömack, servicebyggnader och lokaler för butik, café, restauranger med mera för att hyra ut till lokala entreprenörer. Om politiken är positiva till en gästhamn på Norra Sanden men inte själva är villiga att bygga måste en annan lösning hittas.

För att utveckla småbåtshamn och gästhamn i Sikhall krävs bland annat förlängning av piren, vilket medför kostnader för utredningar och anläggning. Piren ligger inom kommunens vattenområde men det är i första hand privata aktörer som kommer att få nytta av den. Därför kan någon form av arrendeavtal eller partnerskap kring piren behövas. Intresse finns hos markägare att investera i hamnområdet och detaljplanering pågår. En annan fråga att gå vidare med är om det finns underlag för att driva café/restaurang/butik i magasinet eller i annan byggnad på området. Det pågående detaljplanearbetet är en bra utgångspunkt för att börja utreda dessa frågor.

Vänersborgs gästhamn vid Vänerparken

Flytande restaurang

Syfte och målbild

Detta är en affärsidé om en matservering där gästerna får maten serverad i små specialbyggda vattenfarkoster som tar sällskapet ut på en rundtur under måltiden. Tanken är att upplevelsen och det faktum att det är en unik och spännande idé har en stor attraktionskraft – det erbjuder ett ”instagram moment” som många söker.

Historia

Detta är ett förslag som saknar förebilder i Sverige, även om det länge varit ett vedertaget faktum att vattenvyer har stark attraktionsvärde för matservering. Det finns på många orter restauranger invid vattnet som nyttjar vyerna med stora fönster. I Vänersborg finns dock inget riktigt framträdande exempel på det. Det finns sommartid uteserveringar längs Hamngatan och några populära serveringar erbjuder förvisso utsikt över vatten (till exempel Skräcklestugan, Skogshyddan och restauranger på Restad gård, Vänerparken och Ursand), men utöver restaurangen på Ursand ligger ingen helt nära vattnet.

Flytande restaurangen är egentligen inget nytt – det finns många exempel, även flera i Sverige, på restauranger som byggts på flottar eller båtar. Men konceptet med småbåtar för enskilda middagssällskap som kan docka an till en matservering är mer okänt, kanske till och med helt oprövat.

Förutsättningar och analys

Grundförutsättningar för att lyckas med denna idé är:

- en lättillgänglig plats vid vattnet där restaurangbyggnaden och brygga kan anläggas
- vattenområde för korta rundturer som ger fina vyer
- tillgång till potentiella kunder som är beredda att betala lite extra för upplevelsen
- möjlighet att marknadsföra projektet tillräckligt

Det finns platser som kan uppfylla kraven på tillgänglighet och möjlighet till vyer. Ett större frågetecken rör huruvida kundunderlaget är tillräckligt. Att vara först med något lite spektakulärt ger en väldigt stor fördel ur marknadsföringssynpunkt. Gångavstånd till tågstationen kan ge möjlighet att nå kundkretsar på en regional skala. En avgörande fråga blir hur mycket pengar som behövs för att genomföra idén, vilket i slutändan påverkar prisnivåerna på maten och därmed också hur många som är beredda att bli kunder.

Genomförande

En affärsplan behöver upprättas, där bland annat potentiella finansiärer, målgrupper, marknadsnischer och marknadsföringsstrategier analyseras.

Designen måste utvecklas vilket omfattar många tekniska frågor, bland annat kring frågan om eventuell automatik i körning och dockning av småbåtarna och sjösäkerhet. Utformningen bör vara nydanande och elegant för att lyfta fram projektet, men måste samtidigt hålla det inom rimliga ekonomiska ramar.

Crowdfunding kan vara ett bra sett att få in kapital till detta projekt, vilket kan underlättas av att det är en unik och spektakulär idé.

Utveckla Vänersborg som badstad

På det sista referensgruppsmötet presenterade Sefan Lejon, marknadskoordinator i kommunen och vänersborgare, sina tankar om hur attraktiviteten vid badplatserna kring Skräcklan skulle kunna öka, samt hur kommunen även kan arbeta bredare för att utveckla badmöjligheterna.

Syfte och målbild

Förslaget bygger på att man skapar riktade attraktioner mot olika åldersgrupper längs sträckan Sanden till Jakobben, samt satsar på förbättrade badmöjligheter för alla delar av kommunen. Det främsta syftet är att ge fler möjlighet och öka intresset för att använda strandområdena. I sin tur bidrar det till mer folkliv, vilket skapar ttraktionsvärden, möten mellan olika grupper av människor, underlag för service, med mera. Det ökar också möjligheten att ocka folk till strandområdena vid olika tidpunkter under dygnet, alla dagar i veckan och under en längre säsong. Möjligheten att bada skapar en tydlig koppling till vattnet, men med det följer också många andra aktiviteter: att ”hänga” på stranden, äta picknic, grilla, olika bollspel med mera.

Förslaget skapar varumärket ”badstaden Vänersborg”, vilket gör kommunen attraktiv både som bostadsort och besöksmål.

Historia

Ingen djupare undersökning har gjorts kring historian när det gäller badande Vänersborg. Som nämns tidigare har det funnits ett kallbadhus i Skräcklan, och området har sannolikt använts för bad så länge staden har funnits. Det har också vid andra badplatser funnits anläggningar som nu inte är i bruk. På Nordkroken har till exempel funnits både hopptorn, två kiosker, café, allmänna omklädningshytter och en liten camping. Utomhussimskola har funnits på flera ställen, bland annat i Vassbotten utanför Vänerparken, vid Sikhall och Gardesanna.

Förutsättningar och analys

Många badar i Skräcklanparken på flera olika ställen. När besökarna på Aqua Blå 2018 fick frågan om Vänersborgs bästa badplats kom Skräcklanparken på tredje plats, vilket är en hög placering med tanke på att det inte finns någon större strand (se sidan 12). Istället handlar det om ett fåtal mindre sandstränder och flera platser där många badar från klipporna och där det finns badstegar. Till viss del finns en uppdelning där småbarnsfamiljer ofta är vid stranden nedanför Norra skolan, ungdomar ofta föredrar platsen där kallbadhuset låg och Jakobben, och många äldre håller sig till klipparna väster om vattenverket. Många ungdomar badar också från Norra Sanden på andra sidan Gamla Hamnkanalen, även om det är otillåtet på grund av båttrafiken där. Det är även vanligt att barn hoppar från Residensbron, vilket kan vara riskabelt.

Vid samtal med ungdomar är det tydligt att många saknar bra ställen att hoppa från, och lite mer utmanande badmöjligheter. Den enda anordningen för hopp är trampolinen på Jakobben, som bara ligger på ett par meters höjd.

Volleybollplanerna på Norra Sanden är mycket uppskattade av ungdomar och yngre vuxna, men i närheten av dessa saknas helt iordningställda badmöjligheter.

Förutom Skräcklestugan är möjligheterna att köpa förtäring små. Det finns också begränsat med platser för grillning med mera.

Ser man till kommunen i stort kan konstateras att det finns flera naturliga sandstränder med mycket fin sand och atursköna lägen. Badplatserna har också en geografisk spridning som gör att de flesta kommuninvånare med närhet till vatten också har nära till en bra badplats. Några platser där det är strategiskt att utveckla badmöjligheterna är på båda sidor av Vassbotten, för att ge boende i Öxnered -Botered-Blåsut samt Onsjö-Mariedal-Lyckhem bättre badmöjligheter.

En komplikation på flera ställen är att delar av stränderna ägs av privatpersoner.

Genomförande

Förslagets grundkoncept när det gäller kommunen i stort:

- Kommunen har flera större sandstränder dit alla målgrupper tar sig
- Oavsett var du bor i Vänersborgs kommun kan du ta dig till en fin badplats inom 15 minuter - i staden med cykel, annars med bil
- Servicen utvecklas så att alla större badplatser har tillgång till kiosk, toalett med mera
- Där så är möjligt finns en nära koppling mellan badplatserna och besöksplatser för båtar, husbilsplatser, camping med mera

Förslagets grundkoncept när det centrumbad:

• I centrala delarna av Vänersborg finns ett samlat stråk med tydligt målgruppsanpassade badplatser

• I de centrala lägena samverkar badplatserna med stadens utbud av serveringar, handel och nöjen

• Till det som kan utvecklas hör småscener, hopptorn, fler matställen, platser för olika bollspel, sittplatser, grillar, lekplatser, med mera.

• Området nås lätt med tåg, buss, cykel eller båt

Förslag på inriktning för olika platser längs det centrala stråket:

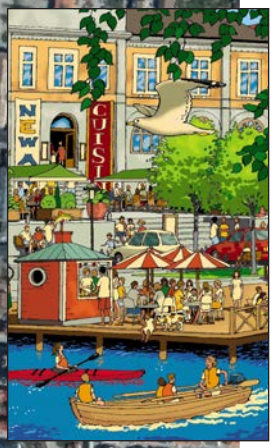
• Norra Sanden/Hamnkanalen - målgrupp ungdomar och unga vuxna med sportmöjligheter, utegym, strandbar, grillplatser och avgränsat badområde i kanalen.

• Norra skolan-stranden - målgrupp småbarnsfamiljer med glasskiosk, småbarnslekplatser på land och i vattnet, skuggande paviljong, trampbåtsuthyrning, picknick-platser, grillar.

• Småstränderna och klipporna i nordväst - målgrupp vuxna som vill vara mer ostörda med bänkar, parasoller, boullebana, mobil servering, kallbadhus.

• Jokobben - målgrupp äldre barn och ungdomar med hopptorn och flytande äventyrsbana (eventuellt måste en annan väg för båtarna som ska till Länsan hittas och badvakt kan behövas)

• Vattenpalatset i Vänerparken - garanterar rika badupplevelser året om och i alla väder

• Fisketorget och Hamngatan - binder ihop stråket med matserveringar, marknadsförsäljning, båtplatser, färjeläge, uppträdanden med mera

Tankar om finansiering:

• Delar av skötsel och underhåll på större stränder kan finansieras av parkeringsvgifter

Följande personer har ingått i projektgruppen för projektet Sustainable Shoreline Development:

Från Sverige:

Frida Skarp
Karolin Olsson
Pål Castell
Helena Grimm
Hans Wallmander
Elin Isaksson

Från Botswana:

Samuel Aaron
Kabelo Gomotsang
Tseo Leipego
Mabitso Setshabelo
Mokganedi Ntana
Seele Rampape
Kabelo Gomotsang
Kagiso Tsele
Shadrack Kgoromola
Lesego Moroanare
Kedisaletse Selume
Frank Dexter

Följande har ingått i styrgruppen:

Från Sverige:

Benny Augustsson
Marie-Louise Bäckman
Anders Fridén

Från Botswana:

Mwanota P. Kachana
Abraham Sitali
Rachel B. Jeremia
Paul M. Chabaesele
Motlogelwa Thuso